

Internet Usage and Digital Citizenship during the Covid-19 Pandemic¹

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Published Date
Research Article	07.26.2022	11.19.2022	04.17.2023

Cansu Kerimoğlu ²
Ankara University

Serkan Keleşoğlu ³
Ankara University

Abstract

The Covid-19 pandemic, which started in 2019, deeply affected people's routines and caused a new normal to occur. During this process, the Internet became an important part of fulfilling life's basic needs such as shopping and continuing school instruction. This accelerated the integration of individuals into the digital world and these platforms have become a more integral part of our daily lives. The relationship created through digital platforms has increased the importance of the concept of digital citizenship. In this study, the aim was to examine the Internet usage of pre-service teachers in the context of digital citizenship during the Covid-19 pandemic. In this context, the research was designed as a case study, which is a qualitative research methodology. The working group of this research included 20 social studies pre-service teachers who will be responsible for the civic education of the future generation. The research data were obtained through focus group interviews via a semi-structured interview form. The interviews were recorded and transcribed by the researchers, and then the participants read and approved their transcripts. Next, the transcripts were subjected to descriptive analysis by two experts. As a result of the research, it was determined that pre-service teachers used the Internet mostly in line with their education and training activities during the pandemic and had a negative connection with the digital platforms they used. Furthermore, it was concluded that a majority of the pre-service teachers took precautions against using fake content and/or information they deemed a security risk when utilizing the Internet during the Covid-19 pandemic. As a result, they positively evaluated the effect of this process on their digital citizenship, but their knowledge of the definition and qualifications of the concept of digital citizenship was found to be insufficient.

Keywords: Covid-19, Internet use, digital citizenship, social studies, pre-service teachers.

Citation: Kerimoğlu, C., & Keleşoğlu, S. (2023). Internet usage and digital citizenship during the Covid-19 pandemic. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 56(2), 495-545. <https://doi.org/10.30964/aubfd.1148787>

¹This research supported with 1919B012102113 application number in TUBITAK 2209-A University Students Research Projects Support Program's 2021/1 period. Also, this research was presented as an oral presentation at the student congress held at Ankara University Faculty of Educational Sciences between 23-24 May 2022.

²*Corresponding Author:* Undergraduate Student, Faculty of Educational Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education, E-mail: cansukrmlu23@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9058-3489>

³Assoc. Prof. Dr. Faculty of Educational Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education, E-mail: skelesoglu@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1208-6919>

The rapidly changing and varied nature of technology likewise alters and modifies society. Technology tries to make human life easier and it has a substantial impact on all aspects of social life. Especially with Industry 4.0, the Internet has added a new layer to communication and human interaction. Access to technological tools and improvements to the Internet infrastructure has contributed to an increase in the rates of Internet use in recent years. In 2017, the global rate of Internet use was 50%; by 2021, that percentage reached 61.8% (We Are Social, 2017; 2021).

According to the Turkish Statistical Institute (TUIK), the percentage of Internet use in Türkiye increased from 64.7% in 2017 to 77.7% in 2021. Additionally, in Türkiye, the rate of residential Internet use increased from 83.8% in 2017 to 92.2% in 2021 (TUIK, 2017; 2021). Based on these percentages, it can be concluded that the majority of individuals who were confined to their houses during the pandemic had access to the Internet. Furthermore, local governments attempted to provide free Internet connections to families without Internet access in an effort to eliminate disruptions to schooling.

The pandemic along with easy access to the Internet has accelerated trends for maintaining social life through digital platforms. The aim of this process was to prevent the spread of the pandemic by keeping people away from social settings with calls by the government to “Stay at Home!” Some professional groups continued their work through online meetings. Similarly, the teaching and learning processes were carried out through distance education via online courses.

The expansion of people’s interaction with the Internet in their daily lives has resulted in both positive and negative effects. At the beginning of the Covid-19 pandemic, for instance, people checked on social media for information regarding the virus. This resulted in the development and dissemination of both true and false information about the virus. For example, many unproven ideas were put forward in this way, such as that the virus moves and spreads with the wind, that the virus disappears in the sun’s rays, and that children are not affected by this virus.

Another example is the increase in the number of sites trying to sell medicine with no proven curative effects. People with malicious intentions also attacked both people’s well-being along with the economy by attempting to turn the pandemic into an opportunity for profit. Therefore, it has become a crucial skill throughout the pandemic process for individuals to be able to determine if the information they encounter on different digital platforms is accurate or not. To discern this information, individuals must think critically and evaluate the accuracy of the information they obtain. Thus, digital literacy includes the sub-dimension of information literacy. Importantly, information literate individuals are people who know how to access information effectively, can confirm the accuracy of the information they access, can access information through a variety of methods as well as can classify and analyse the information they access, and are aware of the purpose of reaching information (Johnston & Webber, 2003; Scott, 2017).

With the onset of the pandemic, the rate of Internet usage increased more than in previous years, which also led to Internet addiction among a majority of individuals. It is not unexpected that this addiction evolved during the epidemic time in which individuals engaged in their leisure activities, such as entertainment and sports, in digital settings. According to the research conducted by Babaarslan (2021), it has been determined that as the fear of Covid-19 increases, Internet addiction also increases. Thus, the fear of Covid-19 constitutes 4% of Internet addiction. Similarly, in a study conducted with university students in Italy, Servidio et al., (2021), determined that there is a relationship between the fear of Covid-19 and Internet addiction. Their study revealed that the fear of catching Covid-19 mediated the relationship between Internet addiction and anxiety. The fact that people perform activities such as entertainment and sports in digital environments during the pandemic is an effective aspect in the emergence of this addiction. This situation has led to an increase in conditions such as depression, anxiety and stress in people. Özdemir and Arpacioğlu (2020) studied the impact of adult social media use during the Covid-19 pandemic regarding the dread of the virus. As a result of this study, 60% of participants reported that the usage of social media has grown compared to the pre-pandemic era, and it was also discovered that those who spend more time on social media during the Covid-19 pandemic are more fearful of the virus. Therefore, it has become essential for individuals to understand how to restrict their Internet use as well as be able to exert control over own situation.

The last negative instance is the expansion of the already-existent digital gap throughout the pandemic period was existing disparities in access to technology based on human-defining factors such as gender and ethnicity. This split refers to the separation between individuals with and without access to technology. During the pandemic, some individuals had easy access to technology, while others were unable to gain access. This was due to a variety of factors, including economic resources and geographical location. Therefore, these circumstances have impacted digital access and widened the digital divide between people. During the Covid-19 pandemic, according to Balay Tuncer (2021), people of all ages suffered from significant digital inequality. Digital inequality has been significantly impacted by differences in digital skills and access, notably among school-aged children and college students. This circumstance has contributed to the expansion of equal opportunities in education. According to Balay Tuncer (2021), digital inequality can result in a generational loss in education.

McLuhan (1962) said that technical advancements have an impact on human relationships and that everyone lives in a global village. McLuhan's comparison of social media platforms to digital dwellings and the globe to a "global village" should not be a coincidence (Georgiadou, 1995). It can be said that globalization has gained even more importance with the pandemic. The fact that the Internet has a greater place in life compared to previous years has also changed some of the concepts we use. "Digital Citizenship" and "Internet Citizenship" are some of these concepts. Digital

citizenship does not solely relate to the norms and laws of the individual's digital society, but it also helps with the development of global citizens (Prabhakar, 2022).

As stated, with the onset of the Covid-19 pandemic, a great social transformation occurred and every citizen, young to old, has used various digital platforms to access information, learn, and connect with family members near and far. Therefore, it has become even more important to display the behaviours expected from a good citizen on digital platforms (Buchholz et al., 2020). Due to the use of the Internet and the changes in social life, depending on the forms of use, the existing definition and concept of citizenship also began to change. By eliminating national and local borders, digitalization and globalization have become combined, and as a result, have created a virtual environment. The fact that people spent more time on the Internet and felt that they belong on these online platforms has led to the concept of "digital citizenship"

Digital citizenship is a concept of citizenship that helps individuals to comprehend new platforms brought about by social changes and technological progress (Kurt & Odabaşı, 2021). This concept of citizenship encompasses the attitudes, abilities, and knowledge required to demonstrate respectful and responsible behaviours in a digital area (Abbas, 2020).

In his book, "Digital Citizenship in Schools: Nine Elements All Students Should Know", Ribble (2015), analysed nine sub-dimensions of digital citizenship including "digital commerce", "digital access", "digital literacy", "digital communication", "digital law", "digital ethics", "digital rights and duties", "digital security" and "digital health". Ribble divides the notion of digital citizenship into subdimensions primarily to educate students how to utilize digital technology ethically and productively.

Digital commerce implies that activities such as money transfers and banking transactions may be conducted accurately and deliberately. Digital access is the condition in which individuals can take advantage of accessing digital technology from any location. Digital literacy is the use of technology to acquire information by accessing the appropriate Internet resources and transferring this knowledge. While, digital communication, describes the capacity to utilize digital communication tools conscientiously and connect with others on online platforms in accordance with ethical guidelines. Digital law is the practice of adhering to the regulations governing Internet platforms. Digital ethics refers to the application of various moral norms used in everyday life to digital platforms. Digital rights and responsibilities involves individuals freely expressing their opinions on online forums, denouncing injustice, and using digital technologies without causing harm to others. Digital security is the condition of being aware of the hazards of online platforms and behaving accordingly. While digital health refers to mental and physical wellness in digital life (Aldemir & Avcı, 2020).

As is known, a qualified citizen should be able to keep up with the changing social order. In the context of citizenship, which has been reshaped due to the effects of technology, the teachers who conduct social studies courses bear the greatest responsibility in raising the future digital citizens. For example, a social studies course teaches students their duties and rights in connection to the past, present, and future as well as imparts the required skills, knowledge, and values in this regard. According to common knowledge, a competent citizen should be able to adapt to the ever-changing social order. Considering current Internet use rates and other technical factors it is certain that digitization will play an increasingly greater role in people's lives in the future. Therefore, in terms of citizenship education, it is essential that social studies curriculum appropriately addresses the contemporary need to cultivate digital citizens (Sari, 2019). In this regard, both social studies instructors and those aspiring to become social studies teachers have an important responsibility. Additionally, the 2018 Social Studies Curriculum highlights the following statement to be considered when determining course goals and objectives. For example,

In recent years, new situations relating to citizenship rights and responsibilities (digital citizenship, e-government, virtual commerce, social media, etc.) and some problems (digital division, identity theft, privacy of personal information, cyber fraud, cyber bullying, etc.) have emerged due to advancements in digital technology. In-class and extracurricular activities should be included in order to strengthen students' digital citizenship skills (Ministry of Education, 2018, p. 10).

Considered in terms of both content, goals, and objectives, it is evident that the social studies curriculum plays an important role in the education of digital citizens (Karaduman & Öztürk, 2014). In this regard, it is vital to assess the digital citizenship status of pre-service social studies teachers and to learn their perspectives on this notion. From this point of view, examining the opinions of pre-service social studies teachers regarding their Internet use during the Covid-19 pandemic process within the scope of the concept of digital citizenship reveals the problem of this research.

Searching the relevant literature for this topic reveals that there is limited research examining the link between digital citizenship and social studies lessons. Therefore, it is anticipated that this research will assist pre-service social studies teachers in adopting the notion of digital citizenship and will lead future studies on digital citizenship. The subproblems of this research are listed below:

1. To what end did pre-service social studies teachers use digital media throughout the pandemic?
2. How do pre-service social studies teachers describe the effects of Internet use on them during the pandemic period?
3. What do pre-service social studies teachers mean by the term "digital citizenship"?

4. What qualities do pre-service social studies teachers think digital citizens should have?

5. How do pre-service social studies teachers evaluate the use of digital platforms in terms of digital citizenship?

6. What did pre-service social studies teachers do when they encountered fake online content during the pandemic period?

7. What kind of security measures did pre-service social studies teachers prefer when using digital platforms during the pandemic period?

Method

Described in this section are the research model, study group make-up, data collection instrument, and the data analysis process.

Research Design

This research was conducted using a qualitative case study design, which is an important qualitative research methodology. The qualitative technique is used in this study since the research topic was examined from a comprehensive perspective. In qualitative research, the meanings that individuals attach to events and occurrences may be understood by examining them (Karataş, 2015). Within the scope of this research, an attempt was made to establish how the pandemic era influenced the participants' digital citizenship. Case studies are a study approach used to comprehend, describe, and explain the causes and effects of a case in the present (Ozan Leymun et al., 2017). Particularly, the pandemic period has been one of the most significant turning points the human race has encountered in recent times.

Research Group

In this research, 20 university social studies pre-service teachers from the sophomore, junior, and senior years studying at Ankara University during the 2021-2022 academic year made up the research study group. Criterion sampling, which is an important form of purposeful sampling, was the methodology used to determine the research group in this study. Criterion sampling is formed by selecting the situations, objects, people, features or events that have the characteristics determined in relation to the research problem of the sample (Özbaşı, 2019). Also in this research, criteria such as studying in the social studies teaching program and having an Internet connection during the pandemic period were taken into consideration. The demographic information of the study group is provided in Table 1.

Table 1*Demographic Characteristics of the Research Study Group*

Code	Grade Level	Gender	Internet Access
P1	Sophomore	Female	No problem
P2	Sophomore	Female	No problem
P3	Sophomore	Female	No problem
P4	Sophomore	Female	No problem
P5	Sophomore	Male	No problem
P6	Junior	Female	No problem
P7	Junior	Female	Connection speed problem
P8	Junior	Female	No problem
P9	Junior	Male	Connection speed problem
P10	Junior	Male	Connection speed problem
P11	Junior	Female	Connection speed problem
P12	Junior	Male	Connection speed problem
P13	Junior	Male	No problem
P14	Junior	Female	No problem
P15	Junior	Female	No problem
P16	Senior	Female	Connection speed problem
P17	Senior	Female	Connection speed problem
P18	Senior	Female	No problem
P19	Senior	Female	No problem
P20	Senior	Male	No problem

The study group was made of six male and 14 female participants as well as consisted of minimum five participants from each grade level. While eight participants stated that they had speed problems with their Internet connection from time to time, a majority of the study group did not experience Internet connectivity issues. As a result, this can be interpreted as the participants not encountering any problem with their Internet access.

Data Collection Tool

In order to gather the data, a literature review was conducted, and a semi-structured interview form was developed. Due to its uniformity and adaptability, the semi-structured interview form was used for this research (Türnüklü, 2000). Two field experts reviewed the interview form, and after their recommendations and corrections the interview form was finalised. Then a pilot study was conducted. The questions answered with overlapping replies were rearranged and the form was completed.

Data Collection

After the development of the data collection tool, the interview schedule was organised with the study group. Focus groups of five pre-service teachers from each grade level were formed. In focus group interviews, the participants could interact with each other, and the idea expressed by one participant could be developed by

another participant. For this reason, individual interviews were not preferred in the study. Instead, focus group interviews were conducted. Focus group meetings were recorded with a voice recorder with the consent of participants. Information on focus group meetings is provided in Table 2.

Table 2

Information on Focus Group Meetings

Focus Group Meetings	Date	Hour	Timing
1 st Focus Group Meeting	December 22 nd 2021	12:00 pm – 12:18pm	18 minutes
2 nd Focus Group Meeting	December 23 rd 2021	1:30 pm – 1:46 pm	16 minutes
3 rd Focus Group Meeting	January 25 th 2022	2:00 pm – 2:25 pm	25 minutes
4 th Focus Group Meeting	January 27 th 2022	3:00 pm – 3:25 pm	25 minutes

Data Analyses

The audio recordings obtained from the focus group interviews were subjected to descriptive analysis following transcription. Descriptive analysis is the presentation of data obtained as a result of observations and interviews to the readers in an interpreted and organized manner (Karataş, 2015). First of all, a framework was created for the analysis of the data obtained from the conceptual framework prepared for the research. A report was made by reaching the themes, categories and codes related to the data. The obtained data were analyzed through the NVivo software. In the analysis of the themes, which participant expressed his opinion under which category was expressed with the relevant codes. The reason why the coding numbers are not equal to the number of participants participating in the research in some questions is due to the fact that each participant's opinion includes more than one code. The data obtained were presented as a table under the relevant question, and after presenting the data in the table, the data were explained and direct quotations of the responses provided by participants for each question were included.

Credibility

Various measures were taken to ensure credibility in this research. One of these measures was storing audio recordings and transcriptions of the collected data so they could be examined by others. After the focus group interviews, the opinions that were put into written form were shared with the participants and their approvals were obtained. During the analysis of the research, attempts were made to provide credibility by making direct quotations from the views. In addition, the analyses were carried out by two different social studies educators, and a consensus was reached on the similarity and difference of the emerging themes and categories.

Results

In this section, the findings obtained as a result of the data analysis are presented.

Findings Related to the Research's First Subproblem

The participants' purposes of Internet use during the pandemic are categorized according to pertinent topics, categories, and codes and presented in Table 3.

Table 3

Participant Opinions on Purposes of Internet Use

Theme	Categories	Codes	Coding
Purposes of Internet Use	Activities for Teaching and Learning	Remote Learning	8
		Research	6
		Homework	3
	Activities for Free Time	Watching TV Series and Films	7
		Playing Digital Games	1
	Social Media Events	Keeping up with Daily news	5
		Communication	2
		Attending Social Events	1
	E-Commercial	Digital Financial Activities	3
		Online Shopping	3

The participants' opinions regarding the purpose of their Internet usage during the pandemic period are shown in Table 3. Examining the participants' Internet use goals throughout the Covid-19 pandemic period revealed that remote learning was the most dominant activity. In the process of distance education, research and preparation of homework assignments for participation in online courses and the assessment of distance education were the activities most often mentioned by participants. The following are instances of participant assertions that they utilized the Internet for educational and training purposes:

P6: "Since many of our resources are restricted, I turned to the Internet, which is, of course, the most accessible option. For instance, I had lots of difficulty obtaining sources. When my reference books did not arrive for two and a half months, I attempted to get articles and books directly through the Internet."

P12: "I utilized it mostly for research and assignments. Aside from that, we attended lessons. Other than that, we were not really useful as students."

It is observed that the participants also utilized the Internet during their free time at home, and they did it primarily by watching television series and films. P13, one of the participants, remarked, "I agree with the others, however I believe the activity is mostly meant to kill time rather than to teach the lesson. Whether it is viewing films,

television series, or social media. I believe we expended more time”. He expressed his viewpoint by stating, “Because we’re busy at home.” In addition, one of the participants, P10, had a different perspective from the others by stating, “I am a person who plays computer games often; I played games...” on the digital platforms.

Individuals’ limited opportunities for socializing were the most significant consequence of remaining at home during the pandemic era. Participants liked to use social media to follow the agenda and engage in social events, as the majority of people did (individual and group meetings, etc.). The following are examples of participant opinions regarding this preference:

P1: “Everything we do face-to-face in real life, including attending meetings and participating in social club events. It has always worked for me when I have run it over the Internet.”

P9: “I devoted a great deal of time to scholarly pursuits. Second, I often attempted to update the daily pandemic tables through social media with the aim of constantly monitoring events.”

E-commerce activities was the category in which participants indicated the least interest. Participants used the Internet for banking and retail purchases. P4 stated: “I used it to attend lessons and pay expenses, etc. I also utilized it for this”. He said that he conducted financial transactions.

Findings Related to the Research’s Second Subproblem

In the second research sub-problem, participants were asked to share how their Internet usage impacted them during the pandemic. Positive and negative consequences of Internet use during the pandemic were reported by participants. Provided in Table 4 are the codes derived from the views of the participants regarding these categories.

Table 4

Participant Opinions on Effects of Internet Using

Theme	Categories	Codes	Coding
Effects of Internet Usage	Negative Effects	Dependency Generation	6
		Inefficient Use of Time	3
		Increasing Anxiety	1
	Positive Effects	Communication Opportunities	4
		Facilitating Educational Activities	2
		Meeting Needs	2
		Being Productive	1

In Table 4 the opinions of participants are shown regarding how Internet usage affected them during the pandemic period. In an effort to investigate the consequences of utilizing the Internet for a variety of purposes while being forced to spend more time at home during the pandemic, participants cited both the positive and negative aspects. Although the participants' physical settings were restricted to their homes, ultimately their usage of the Internet enhanced communication. For example, one participant's response to this circumstance was as follows:

Especially in terms of communication, I stopped making these WhatsApp calls before. Previously, I didn't make voice or video calls, but now I use WhatsApp and Skype at work instead of the phone for a majority of my communications. We offered more classes using Zoom in education. Yes, our connection was more prevalent on social media platforms in the past, but I believe it will be different from person to person since social media generates an addiction. Because I do not have a substance abuse problem. (P7)

Due to the fact that the participation group was comprised of university students, they praised the Internet for aiding with instructional activities. In addition, the participants saw this condition as good since the Internet enabled them to satisfy their domestic demands. This opinion was expressed by P12 as follows:

There have been technology tools and Internet-based technological tools in our life for quite some time. During the pandemic era, this trend become even more pronounced, as individuals began to fulfil a significant portion of their requirements over the Internet. Whether it be food shopping, education, or socialising, the Internet has started to fulfil all demands. I believe this raises the significance of the Internet.

Participants highlighted addiction as one of the most detrimental outcomes of Internet use. On the one hand, this circumstance hindered the effective use of time. Nonetheless, the participants' knowledge of these negative effects might have been seen as a significant self-evaluation. Some of the views on this subject are presented below.

I began to consider how often I use the Internet, particularly on my smartphone, and began to monitor my screen time regularly. The weekly screen time analysis report was forthcoming. Looking at my phone and wondering whether I've actually accomplished so much this week. Or here is where I experienced a decline in happiness this week due to the high time. Clearly, time was running short. This is why I had such an orientation. (P6)

I don't believe I can manage it in the same manner since, despite our efforts, we get bored the next time because there is little activity to engage in. There is, of course, the issue of what occurred, what transpired on social media, and who did what. Due to them, there is a desire to continually stare at a smartphone and to explore the web. I just could not control this (P14).

Findings Related to the Research's Third Subproblem

Participants were instructed to define digital citizenship. While the participants defined the notion, some described it in terms of state-citizen interactions, rights, and ethics, and others defined it as the effective use of technology. Presented in Table 5 are the codes and categories comprising the participants' views.

Table 5

Participant Views on the Definition and Concept of Digital Citizenship

Theme	Categories	Codes	Coding
Definition of Digital Citizenship Concept	Citizen	Citizens who can perform daily activities in the digital environment	5
		Citizens intertwined with social media and mass media	3
	Digital Rights and Responsibilities	Individual who knows their rights and responsibilities in the digital environment	6
	Skills	Individuals who have the ability to use technology and the Internet correctly	3
		Individuals who can compare different information on the Internet	2
	Digital Ethics	Individuals who can act ethically in the digital way	3
	Government	Individuals who can use the services offered by the e-government application	1
		Ensuring the interaction between the State and citizen through social media platforms	1

Table 5 shows the views of participants regarding the definition of the concept of digital citizenship. Participants described a digital citizen as a person who utilizes digital technologies in their everyday lives. In addition, according to the participants, these folks were particularly connected with social media and the mainstream media.

People who are aware of their rights and obligations when utilizing the Internet environment comprised the second group of opinions. For example, P14, one of the participants, stated, "I can say that we use our rights and duties that we are aware of in our everyday lives, such as the right to education, in the digital world. The right to education is to be informed on the job, to be able to accomplish something, and to utilize the digital environment to take advantage of certain chances."

Another set of participants, on the other hand, defined digital citizenship as the capacity to utilize these platforms and behave ethically in those contexts, as opposed to doing everyday transactions through digital platforms. The following are some of the participant's comments:

P2: "First and foremost, I can classify those who can utilize technology appropriately or discriminate between hazardous or harmless at work as well as those

who can communicate effectively.” P16: “The notion of digital citizenship is comparable to the ethical standards we observe in our everyday lives while using web 2.0 capabilities in the digital world. I interpret it as our ethical principles being the same, that is, I do not do anything in the digital world that I do not do in my everyday life.”

A few of the pre-service teachers defined digital citizenship as persons who only utilize digital platforms for State-related transactions.

Since we are State citizens, it may have anything to do with our involvement in State services, such as e-Government. There, we may do several transactions, for instance. There have been circumstances such as address changes, which can be dealt with more simply, yet we might still have issues with our own people since they are uninformed. Poor education or lack of knowledge of the elderly, particularly the senior population, or their distance from technology at work may often lead to issues since some individuals are incapable of using it. I can say these things, but we may argue that as citizens, we should emphasize our relationship with the State, particularly above the e-Government (P13).

Findings Related to the Research’s Fourth Subproblem

Participants were questioned on the requirements of a successful digital citizen. Displayed in Table 6 are the categories and codes developed based on the views of participants.

Table 6

Participant Views on the Qualifications of the Digital Citizen

Theme	Categories	Codes	Coding
Qualifications of the Digital Citizen	Skills	Being able to use the Internet environment well	8
		Being a critical thinker	8
		Being media literate	4
		Being able to follow developments in technology	3
		Being digitally literate	1
		Ability to do research	1
	Digital Ethics	Have certain ethical views	5
		Be respectful	4
	Digital Rights and Responsibilities	Knowing their rights and freedoms on the Internet	6
		Be sensitive to the rights	3
Digital Security	Protecting oneself against threats in the online world	3	
Education	Internet usage instruction	3	

In Table 6, the views of the participants are shown regarding what the qualities of an effective digital citizen can be. It was observed that the opinions of the

interviewees about the traits of an effective digital citizen were stated from a variety of viewpoints, and some of these perspectives were classified by correlating them with the subdimensions of digital citizenship.

According to the data, the majority of interviewees integrated the requirements of a successful digital citizen under the category “skills.” Under this area, participants said that a good digital citizen should be able to utilize the Internet environment effectively, be critical, and do research. P20, one of the participants, indicated that a digital citizen should have critical thinking abilities by stating, “An engaged digital citizen should be able to examine critically, not trust everything he/she sees, and become a continual practitioner throughout his life.”

Secondly, it was seen that the participants stated their views regarding the qualities of an effective digital citizen: As having certain ethical views and being respectful. These views are included in the category of “digital ethics, which is a sub-dimension of the concept of digital citizenship. One of the participants, P16, said, “I think one of the most important qualities of a digital citizen is to make comments with respect”.

Thirdly, the participants stated the qualities of an effective digital citizen depending on their views of knowing and being sensitive about their rights and freedoms in the Internet environment. These views are included in the category of “digital rights and responsibilities”, which is one of the sub-dimensions of the concept of digital citizenship. One of the participants, P17, said, “We should know our own rights, first of all, I think that everyone’s rights in the digital environment and in real life continue there, it is not a simulation or a virtual world, it is an extension of each of us, we need to know both our responsibilities and our rights.” The pre-service teacher stated that a digital citizen should know his rights and responsibilities.

Fourthly, the participants stated that the concept of digital citizenship is based on qualities such as being media literate, following the developments in technology, and being digitally literate. These views were included in the category of “literacy”. One of the participants, P18, said, “They should have digital literacy skills. They need to have the capacity to interpret, analyse, and understand this medium. They also need to have infrastructure. Whether it is in schools or about improving yourself in this regard. I think there are duties that fall on the individual.” He stated that a digital citizen should have digital literacy skills.

Finally, the opinions of the participants were divided into the categories of “digital security”, which is also a sub-dimension of digital citizenship, and “education” as the sixth. P19 expressed his opinion on protecting oneself against threats in the online world by saying, “I interpret it as being able to use it without exaggerating it, using it at a level and taking precautions against possible threats.” P11, one of the participants, expressed his opinion about getting a good education for Internet use:

Unfortunately, the elderly may not be able to utilize the Internet, thus it would be more correct to refer to this as active digital citizenship. For this reason, they might be provided with a variety of activities and trainings pertaining to aiding them. In addition to the elderly, there are also middle-aged persons our age who do not want to use it willingly. They should also be encouraged by providing these individuals with training; nevertheless, while they are being supported, I believe that such conferences and other events may be arranged by issuing cautions on certain issues, such as fraud and theft (P11).

Findings Related to the Research’s Fifth Subproblem

Participants were asked to indicate what the impact of the pandemic period was on them in terms of digital citizenship. While the pandemic period affected people negatively in many aspects, especially health, the participants stated that this period had positive effects on their digital citizenship as well. The categories and codes created according to the responses from the participants are presented in Table 7.

Table 7

Participant Views on the Impact of the Covid-19 Pandemic Process on Their Digital Citizenship

Theme	Categories	Codes	Coding
The effect of the Covid-19 pandemic process on the digital citizenship of the participants	Positive	To have knowledge about Internet shopping	5
		Gaining different thoughts and perspectives	3
		Discovering digital banking	3
		Better use of technology	2
		Ability to participate in distance education activities	2
		Self-development	1
		Ensuring knowing how to access information	1
		Ensuring knowing their rights and freedoms in the Internet environment	1
		Making life easier	1
		To be able to socialize	1

In Table 7, participants views are shown regarding the impact of the Covid-19 pandemic process on their digital citizenship. According to the findings, the interviewed participants positively evaluated the impact of the Covid-19 pandemic process on their digital citizenship, and in this process, digital environments provided

them with information about Internet shopping, different thoughts and perspectives, enabling them to discover digital banking and use technology in a more qualified manner. They stated that they could participate in distance education, improve themselves, provide how to access information, know their rights and freedoms on the Internet, make life easier, and socialize.

When we look at it from the viewpoint of citizenship, there were some ideas, meetings and environments that I would not normally be able to attend face-to-face or outside if it were not for Covid-19. I was able to participate in this process. I got different thoughts and saw different environments. I gained a different perspective. It had an effect on me in that way (P1).

One participant explained that the pandemic period improved her digital literacy skills as follows:

I was a person with very low digital literacy. Before the pandemic, I still am, but I think my digital literacy has really increased during this pandemic process, because I had to enjoy it later, willingly because we had to do the homework there, and you need to know that in a way, in that respect, my digital literacy has increased a lot. My courage increased, for example, I was reluctant and never had the courage to do anything digital, but now I'm not like that, so I threw it away, that's why it had such positive results (P17).

Findings Related to the Research's Sixth Subproblem

Participants were asked whether they used any methods to access accurate information rather than fake content as part of their Internet usage during the Covid-19 pandemic process. While some participants stated that they used the method, others stated that they did not use any specific method. The categories and codes created according to the responses from the participants are presented in Table 8.

Table 8

Participant Opinions on the Measures Taken Against Fake Content During the Covid-19 Pandemic Process

Theme	Categories	Codes	Coding
Measures against false content	Those who implemented the method	Looking at different sources	6
		Using websites that are declared as safe	3
		Contacting teachers	3
		Blocking accounts thought to be spreading misinformation	1
		Following alternative media	1
	Those who did not resort to the method	Ignoring	4

Shown in Table 8 are the opinions of participants about whether they used any methods to reach the accurate information rather than fake content during the Covid-19 pandemic process. According to the findings, a majority of the interviewed participants stated that they used the method to reach the correct information rather than fake content and stated that the methods they applied were: Looking at different sources, using websites that were known as safe, contacting teachers, blocking accounts and following alternative media.

Since we did not have transportation, we always had to get resources from the Internet. Or we had to do research on the Internet, go to different sites, download different articles. Apart from that, I had a large library to access information. I've used it a lot from there. In general, I sent a lot of messages to my teachers, the teachers from high school. I have benefited from this style in their research on homework (P1).

So, I can say that there is a secure web. He was mostly giving information on what we can do with us in Covid-19, how we can use technology with the Internet more effectively during the Covid-19 pandemic process. I tried to use secure web. In digital banking, I especially tried to use the bank's own platform and not to use the ones on the Internet or the sites recommended from various places. So, I can say these things, I did these things. Also, for example, to get information, all information on the Internet seemed right for me before, but now I need to read from research articles. I need to look at another book. It's like I'm going to read four or five articles at once so that I can believe in information (P7).

In addition, the participants, who stated that they did not use any method to reach accurate information against fake content in their Internet usage during the Covid-19 pandemic process, stated that they preferred not to believe the information they thought was unreliable by ignoring it. One of the participants, P18, said, "I classically refused, so when I thought it was not reliable like that, I chose not to look at all. I did not do any research." He stated that he did not resort to any method when he encountered fake content. The opinion of P13 is given below:

I want to look at the subject a little differently. In fact, most of the time, the events we see are situations or something. We cannot confirm some of them. Rather than these, sometimes I prefer not to believe or skip it because there is no possibility of confirmation. Confirmation can be a bit difficult, especially regarding the content published on social media. In other words, it is difficult to confirm certain things, since there is no legal sanction or writing, in other words, there is no evidence visible in the background. I generally prefer not to believe it or skip it and interpret it in my own way. Of course, when I can find evidence, I also try to look for it.

Findings Related to the Research's Seventh Subproblem

Participants were asked whether they took security measures to avoid a security threat in their Internet use during the Covid-19 pandemic process. While some of the participants stated that they took security measures, the remaining participants stated not taking any security measures. The categories and codes created according to the responses from the participants are presented in Table 9.

Table 9

Participant Opinions on the Security Measures They Take in Internet Use During the Covid-19 Pandemic Process

Theme	Categories	Codes	Coding
Protecting to Avoid the Occurrence of a Security Threat	Protecting	Using an antivirus program	6
		Creating a strong password	2
		Do not download unsafe programs	1
		Enabling the dual authentication factor	1
		Account hiding	1
		Turning off the front camera of the computer	1
	Those who do not take safeguards are at risk.	Not taking any security measures	6

Table 9 shows the thoughts of the participants about whether or not they took any steps to prevent security risks during the Covid-19 outbreak. Participants said that they used an anti-virus program, created a strong password, avoided installing hazardous apps, activated the dual authentication factor, disguised their account, and disabled the computer's camera to prevent security dangers during the Covid-19 pandemic. The following are some of the views of the participants:

P1: "In general, I do not utilize anything external to prevent problems when I download a software program or article containing virus-infected files." P20: "Since we often make video calls from computers and phones, particularly during the pandemic, the front camera of the computer should be disabled. I experienced an occurrence." P8: "I also installed an antivirus application on my PC and mobile device. In addition, I strengthened the passwords on my social media sites and implemented two-factor authentication."

In addition, the participants who claimed that they did not take any efforts to prevent security threats when using the Internet during the Covid-19 outbreak stated that they did not take any security safeguards. The following are some of the thoughts of participants who did not take any precautions:

P4: "I did not do any activities outside of ordinary usage. I did not implement a security measure." "I did not take any measures either," said P11. The participant continued by stating: "If we are already using the Internet deliberately, if we are self-aware persons, I do not believe we need take any more measures."

Discussion, Conclusion, and Recommendations

Within the context of digital citizenship, in this study the involvement of social studies pre-service teachers with Internet platforms during the Covid-19 pandemic was investigated. In total, 20 social studies pre-service teachers were interviewed to collect data for this study.

The pre-service teachers reported using the Internet mostly for educational and training purposes during the pandemic to engage in remote education, do research, and complete homework assignments. According to these responses, there was no significant difference among the different grade levels of pre-service teachers. As face-to-face education has been replaced by distant education throughout the pandemic process, it may be concluded that the majority of pre-service teachers utilized the Internet for education and training purposes. For example, as a result of research conducted by Küçüküçü (2020), in regard to Internet and social media use during the pandemic process, it was determined that one purpose of using the Internet more for those who stayed at home throughout the process was education, and this rate was expressed at 51%.

In addition to education and training activities, it has been observed that pre-service teachers use the Internet in this process to evaluate their spare time, use social media and carry out e-commerce activities. With the pandemic process, the fact that people met most of their needs, from their socialization and education needs to their commercial activities, has made it necessary to use the Internet environment correctly and effectively. This situation has revealed the importance of the concept of digital citizenship.

The majority of the pre-service teachers who participated in the study claimed that they had a negative relationship with the Internet platforms they utilized during the pandemic and that these platforms led them to get addicted, waste time, and raise their anxiety. Due to the social isolation, they encountered throughout the pandemic process, the pre-service teachers in the research group shifted their daily social activities to the Internet. As a consequence, they increased their Internet usage and developed a negative relationship with the digital platforms they utilized. According to the responses, the junior and senior level university students in particular, created an unfavourable relationship with the Internet.

As a result of the research conducted by Baltacı et al., (2020) on problematic Internet use during the Covid-19 pandemic, it was determined that the majority of university students stated they were unable to control their Internet use during the pandemic, and that they experienced negative effects and emotions as a result. The pre-service teachers who developed a positive relationship with the digital platforms

they utilized during the pandemic process, expressed a favourable opinion by stating that these platforms provided communication opportunities, facilitated education and training activities, met their needs, and were productive.

The pre-service teachers who participated in this study defined digital citizenship in terms of citizen, digital rights and duties, digital ethics, skills, and the State. According to the data collected, it can be concluded that the pre-service teachers who participated in the study had an inadequate awareness of the notion of digital citizenship. For example, the concept of digital citizenship was seen as citizenship being a notion that comprises people who are aware and comply with the norms imposed by technology usage as well as behave ethically on online platforms. This definition is not widely recognized as digital citizenship. Citizenship in the digital age is a diverse and complex idea. In the literature, there is no agreement on the meaning of digital citizenship, and it is evident that numerous definitions have been developed. Although Vizenor (2013), Mossberger (2009), and Farmer (2010) have attempted to develop the theoretical underpinnings of digital citizenship, it can be claimed that Ribble's digital citizenship model is built on digital citizenship research. Ribble categorized digital citizenship into nine sub-dimensions. These sub-dimensions include digital literacy, digital health, digital communication, digital ethics, digital security, digital access, digital commerce, digital law, and digital rights and duties. Thus, all of these components combine to form the idea of digital citizenship.

In the participating pre-service teachers' definitions of digital citizenship, only digital literacy, digital rights and duties, and digital ethics were used, while digital health, digital law, digital commerce, digital communication, and digital access were defined separately. Evidently, it appears they did not utilize all of these aspects of digital citizenship. Considering the connection of the dimensions based on the class level of the research group, it was comparable, for example, sophomore students' definitions of digital citizenship were vaguer, while the junior and senior students' definitions were more precise. In addition, it was noted that the depth of the pre-service views increased according to their grade level. It was believed that the definitions of digital citizenship would be more in-depth regardless of class level, but this conclusion could not be reached due to the fact that the pre-service teachers who participated in this research were social studies pre-service teachers who aim to educate good future citizens.

Participating pre-service teachers expressed their views regarding the qualifications of digital citizens as being able to use the Internet environment effectively, being critical, being media literate, following technological developments, being digitally literate, and being able to conduct research. The pre-service teachers' specified credentials may be regarded among the qualities a successful digital citizen should possess; however, they are inadequate. In addition to skills, some of the pre-service teachers' opinions related to the sub-dimensions of digital citizenship were digital literacy, digital ethics, digital rights and responsibilities, and digital security. However, the pre-service teachers lacked

qualifications in digital health, digital law, digital communication, digital commerce, and digital access. Examining the responses of the pre-service teachers in the research group by grade level reveals that the perspectives of the sophomore students on the attributes of digital citizens were comparable and shallow, while those of the junior and senior students were more knowledge-based and in-depth.

Each subcomponent of digital citizenship has distinct properties. Since they are responsible for citizenship teaching, it is crucial that social studies pre-service teachers understand the fundamental sub-dimensions of digital citizenship and have an opinion on them. Therefore, it was deemed unsatisfactory that the pre-service teachers in the research group discussed the traits of digital citizenship in terms of just a few dimensions and did not provide prerequisites for the other five dimensions. On the other hand, a small proportion of pre-service teachers felt that elderly people should acquire education in Internet usage and saw this as an important trait for the elderly.

The data acquired from pre-service teachers perspectives regarding the concepts of digital citizenship and the qualifications of digital citizens were insufficient. According to the findings of Özer et. al., (2017) study, investigating the perspectives of social studies pre-service teachers on digital citizenship, the understanding of social studies pre-service teachers on digital citizenship is inadequate. Importantly, their findings were similar with the current study's findings.

The pre-service teachers who participated in this study reported that the Covid-19 pandemic process had a positive effect on their digital citizenship and that they acquired knowledge about Internet shopping, discovered digital banking, were able to use technology more competently, knew how to access information, and were able to better themselves. They favourably rated the influence on their digital citizenship. When the group's responses were analysed according to grade level, there was no difference. Tatlı's (2018) research evaluating teachers' digital citizenship levels in the context of information literacy and Internet and computer usage self-efficacy revealed that teachers' computer and Internet use increased along with their digital citizenship levels. The fact that individuals shifted their everyday activities to digital platforms due to the increased usage of the Internet throughout the pandemic process may prompt pre-service teachers to analyse the influence positively on their digital citizenship in light of this finding.

The majority of participating pre-service teachers stated that they examined multiple sources, utilized websites that were known as safe, blocked accounts that they believed were spreading false information, and followed alternative media methods to obtain accurate information when they encountered false information during the pandemic. To eliminate the issue of information overload on digital platforms, one must acquire digital literacy. Digitally literate individuals are able to choose the most relevant and valuable information for themselves and evaluate its accuracy. Using a critical perspective, these individuals use a variety of information-gathering techniques in an attempt to acquire the correct data. Based on examples the

pre-service teachers mentioned in their interviews, it can be concluded that they attempted to avoid false information by exercising caution.

During the pandemic process, several of the participating pre-service teachers indicated that they did not utilize any means of acquiring accurate information instead of false material, preferring instead to disregard any potentially false content. According to Çubukcu and Bayzan (2013), the dissemination and creation of misleading and erroneous information is the primary cause for the emergence of online risks. Consequently, it is essential to be aware of this circumstance and behave deliberately on digital platforms. As a result, this is a deficiency in the sub-dimension of digital literacy because pre-service teachers did not employ any approach against false material and instead choose to disbelieve it. Digital literacy is one of the abilities that students are expected to gain in the 2018 Social Studies Curriculum. This demonstrates that the social studies curriculum seeks to cultivate people who are suited for the demands of the current day. Therefore, it is essential for prospective social studies teachers to possess this competence.

The majority of pre-service teachers who participated in the study stated that they took precautions to avoid any security threat in their Internet use during the pandemic. These precautions included using an antivirus program, creating a strong password, not downloading programs they were unsure of, activating the dual authentication factor, hiding the account, and not utilizing the front camera of their online device. According to the thoughts of pre-service teachers, they attempted to take safeguards by being aware of threats in the online world.

A portion of the sophomore and senior students who participated in the study stated that they did not take any safeguards against potential security dangers posed by Internet usage during the pandemic. As a consequence of individuals distancing themselves from social life and remaining at home during the pandemic, their Internet use increased, as have the associated security issues. These security concerns included spying, misleading emails, and spyware. In Küçüküktüđlü's (2020) research on the usage of the Internet and social media throughout the pandemic period, it was discovered that just 2% of respondents regard the Internet as highly secure, but more than 50% do not. In terms of digital security, which is one of the sub-dimensions of digital citizenship, it is thus essential to be aware of these security concerns and respond deliberately.

Based on this research findings, the following recommendations may be made:

1. Teachers and students must adapt to digital learning settings and acquire digital literacy skills in light of the fact that remote education will be included into education and training activities over the next several years, depending on technological advancements. In this regard, digital citizenship skills should be taught.

2. According to the participants during the pandemic, the transfer of several activities to online platforms had a positive influence on productivity. It should be

assured that these activities become popular by providing equitable opportunities and Internet channels.

3. Our education system attempts to meet the needs of the 21st century, also known as the technological era. Teachers of social studies are tasked with producing responsible digital citizens. In institutions that have an undergraduate social studies teaching degree program, it is required that pre-service teachers acquire these characteristics by enrolling in courses which promote digital citizenship.

4. Students may learn about digital citizenship through optional classes such as Citizenship and Human Rights Education.

5. To prevent elderly people from encountering negative effects from Internet use, it should be assured that the essential educational and training activities be carried out.

Covid-19 Pandemisinde İnternet Kullanımı ve Dijital Yurttaşlık¹

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
Araştırma Makalesi	26.06.2022	19.11.2022	17.04.2023

Cansu Kerimoğlu ²
Ankara Üniversitesi

Serkan Keleşoğlu ³
Ankara Üniversitesi

Öz

2019 yılında başlayan Covid-19 pandemisi, insanların rutinlerini derinden etkilemiş ve yeni normalin oluşmasına neden olmuştur. Bu süreçte özellikle okul yaşamını devam ettirmek, alışveriş yapmak gibi temel gereksinimler internet yardımıyla karşılanmaya çalışılmıştır. Bu durum bireylerin dijital dünyayla bütünleşmesini hızlandırmış ve bu platformlar günlük yaşamda önemli yer kaplamaya başlamıştır. Dijital platformlarla kurulan ilişki dijital yurttaşlık kavramının önemini arttırmıştır. Bu çalışmada Covid-19 pandemi sürecinde öğretmen adaylarının internet kullanım durumlarının dijital yurttaşlık bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. Gelecekte yurttaşlık eğitimi sorumluluğunu üstlenecek 20 sosyal bilgiler öğretmen adayı araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmaya ilişkin veriler nitel veri toplama araçlarından biri olan yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı odak grup görüşmeleriyle elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler kayıt altına alınmış, katılımcılar tarafından okunarak onayları alınmış, görüşme dökümlerinin betimsel çözümlemesi (analizi) iki uzman tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda; pandemi sürecinde öğretmen adaylarının interneti en sık eğitim ve öğretim etkinlikleri doğrultusunda kullandığı, kullandıkları dijital platformlarla aralarında zamanı verimsiz kullanma, bağımlılık oluşturma gibi olumsuz bir bağ kurdukları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının çoğunluğunun Covid-19 pandemi sürecindeki internet kullanımlarında sahte içeriklere ve güvenlik tehditlerine karşı önlemler aldıkları, bu sürecin kendi dijital yurttaşlıklarına olan etkisini olumlu olarak değerlendirdikleri ancak dijital yurttaşlık kavramının tanımı ve niteliklerine ilişkin bilgilerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Covid-19, internet kullanımı, dijital yurttaşlık, sosyal bilgiler, öğretmen adayları.

¹Bu araştırma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programının 2021/1. Döneminde 1919B012102113 başvuru numarasıyla desteklenen proje kapsamında hazırlanmıştır. Bu araştırma, 23-24 Mayıs 2022 tarih aralığında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde düzenlenen öğrenci kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

²*Sorumlu Yazar:* Lisans öğrencisi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, E-posta: cansukrmglu23@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9058-3489>

³Doç. Dr. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, E-posta: skelesoglu@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1208-6919>

Hızlı ve değişken bir eğilim gösteren teknoloji toplumsal yaşamı da değiştirmekte ve dönüştürmektedir. İnsan yaşamını kolaylaştırma hedefi olan teknoloji, tüm toplumsal yaşamda önemli etkiler bırakmaktadır. Özellikle Endüstri 4.0'ın ortaya çıkmasıyla sıkça konuşulan “nesnelerin interneti” kavramı, iletişimi ve insan - internet etkileşimini farklı bir boyuta taşımıştır. Son yıllarda gerek teknolojik araçlara erişim gerekse internet altyapısının iyileştirilmesi insanların internet kullanım oranlarının artmasına neden olmuştur. 2017 yılında Dünya’da internet kullanım oranı %50 iken bu oran 2021 yılında %61.8’e yükselmiştir (We Are Social, 2017; 2021). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye’de internet kullanım oranı 2017 yılında nüfusun %64.7’si iken, bu oran 2021 yılında %77.7’ye yükselmiştir. Türkiye’de evde internet kullanım oranı ise 2017 yılında %83.8 iken, bu oran 2021 yılında %92’ye ulaşmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2017; 2021). Bu oranlardan hareketle pandemi döneminde evlerine kapanan insanların çoğunun internet erişimine sahip oldukları söylenebilir. İnternete ulaşamayan haneler için de özellikle eğitimin aksamaması için bazı yerel yönetimler harekete geçmiş ve ücretsiz internet, teknolojik araç hizmeti sunmaya çalışmışlardır.

İnternete erişimin kolaylaşması pandeminin de etkisiyle sosyal yaşamın dijital platformlar üzerinden devam ettirilmesine olan eğilimi de hızlandırmış olduğu söylenebilir. Bu süreçte “Evde Kal!” çağrıları ile insanlar sosyal yaşamdan uzak tutularak salgının yayılma hızının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bazı meslek grupları çalışmalarını evden katıldıkları uzaktan toplantılar ile sürdürürken; eğitim-öğretim süreçleri ise acil uzaktan öğretim uygulamaları ve çevrim içi derslerle yürütülmüştür.

Bireylerin günlük yaşamlarında interneti daha fazla kullanmak zorunda kalmaları yaşamı kolaylaştırmanın yanı sıra bazı olumsuzlukların ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Örneğin; Covid-19 pandemi sürecinin başında insanlar etkisi henüz saptanamayan bu virüs karşısında bilgi almak için sosyal medyaya yönelmiş, bu durum virüse ilişkin doğru bilgilerin yanı sıra yanlış bilgilerin de üretilmesine ve yayılmasına neden olmuştur. Virüsün rüzgarla birlikte hareket edip yayıldığı, güneş ışınlarında virüsün ortadan kaybolduğu, çocukların bu virüsten etkilenmediği gibi doğruluğu kanıtlanmamış pek çok bilgi bu yolla ortaya atılmıştır. Diğer bir örnek tedavi etkisi kanıtlanmamış ilaçları satmaya çalışan sitelerin sayısının artması olarak gösterilebilir. Pandemi sürecini fırsata çevirmeye çalışan kötü niyetli kişiler hem insan sağlığı hem de ekonomiyi hedef almıştır. Dolayısıyla insanların dijital platformlarda karşılaştıkları bilgilerin doğru olup olmadığını çeşitli yollarla doğrularak karar vermeleri pandemi sürecinde önemli bir beceri durumuna gelmiştir.

İnsanların karşılaştıkları bilgileri ayırt edebilmesi için bilgi okuryazarı olmaları gerekmektedir. Bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlığın bir alt boyutudur. Bilgi okuryazarı bireyler bilgiye en etkili biçimde nasıl ulaşabileceğini bilen, ulaştığı bilginin doğruluğunu doğrulayabilen, bilgiye ulaşırken farklı yöntemlere başvuran, ulaştığı bilgiyi sınıflandırabilen ve çözümlenebilen, bilgiye hangi amaçla gerek duyduğunun farkında olan bireylerdir (Johnston ve Webber, 2003; Scott, 2017).

Pandemi sürecinin başlamasıyla oluşan Covid-19 korkusunun insanları internet bağımlılığına yönlendirdiği iddia edilmektedir. Babaarslan'ın (2021) yaptığı araştırmaya göre Covid-19 korkusu arttıkça internet bağımlılığının da arttığı ve internet bağımlılığının %4'lük kısmını Covid-19 korkusunun oluşturduğu belirlenmiştir. Ayrıca Servidio ve diğ. (2021) tarafından İtalya'da üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada Covid-19 korkusu ile internet bağımlılığı arasında bir ilişkinin olduğu belirlenmiş ve Covid-19'a yakalanma korkusunun internet bağımlılığı ve kaygı arasında oluşan ilişkiye aracılık ettiği ortaya çıkmıştır. Pandemi döneminde insanların eğlence ve spor gibi etkinliklerini de dijital ortamlarda gerçekleştirmeleri, bu bağımlılığın ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Bu durum insanlarda depresyon, kaygı ve stres gibi durumların da artmasına neden olmuştur. Özdemir ve Arpacıoğlu'nun (2020) yaptığı araştırmaya göre, bireylerin %60'ı sosyal medya kullanımının pandemi öncesine göre arttığını belirtmiş ve Covid-19 pandemi sürecinde sosyal medyada fazla zaman geçiren insanların Covid-19'a karşı olan korku düzeylerinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu yüzden insanların interneti kullandıkları süreyi sınırlandırmayı bilmeleri ve bu durumu kontrol altına alabilmeleri de önemli duruma gelmiştir.

Son olumsuzluk örneği ise pandemi sürecinde zaten var olan dijital bölünmenin daha da fazla artması olarak verilebilir. Dijital bölünme cinsiyet, ırk gibi insanı tanımlayan özelliklere dayalı olarak oluşan erişim eşitsizlikleridir. Bu bölünme, teknolojiye erişimi olanlar ve olmayanlar arasındaki bölünmeyi belirtir. Pandemi sürecinde insanların bir kısmı teknolojiye rahatça ulaşabilirken bir kısmı erişememiştir. Bunun altında yatan nedenler (ekonomik olanaklar, coğrafi konum gibi) çok çeşitlidir. Balay Tuncer'e (2021) göre, Covid-19 pandemi sürecinde her yaş grubundan birey dijital eşitsizliği derin biçimde yaşamıştır. Özellikle okul çağındaki çocukların ve üniversiteli gençlerin dijital beceri ve erişim uçurumları dijital eşitsizliği önemli ölçüde etkilemiştir. Bu durum eğitimde fırsat eşitliğinin derinleşmesine neden olmuştur. Yine Balay Tuncer'e (2021) göre bu durum kayıp bir kuşağa yol açacaktır.

McLuhan, teknolojik gelişmelerin insan ilişkilerine bir etkisinin olduğunu belirterek tüm insanların küresel bir köy içerisinde yaşadığını belirtmiştir (McLuhan, 1962). McLuhan'ın sosyal medya platformlarını dijital birer ev olarak görmesi ve dünyayı buradan hareketle "küresel bir köye" benzetmesi tesadüfi olmamalıdır (Georgiadou, 1995). Küreselleşmenin pandemiyle birlikte daha da fazla önem kazandığı söylenebilir. İnternetin önceki yıllara göre yaşamın içinde daha fazla yer bulması bazı kavramları da değişime uğratmıştır. Bu kavramlardan biri de "dijital yurttaşlık"tır. "İnternet yurttaşlığı" da bu değişim sonucunda ortaya çıkan başka bir kavramdır. Bu kavram, internette veya çevrim içi platformlarda etkin olan yurttaşları tanımlamaktadır. Dijital yurttaşlık sadece bireyin içinde bulunduğu dijital toplumla ilgili düzenlemeleri ve kuralları belirtmemekte; bireylerin küresel birer yurttaş olabilmelerine de katkıda bulunmaktadır (Prabhakar, 2022).

Belirtildiği üzere Covid-19 pandemisinin başlamasıyla büyük bir sosyal dönüşüm meydana gelmiş ve gencinden yaşlısına her yurttaş bilgi sahibi olmak, öğrenmek, yakın ve uzaktaki aile bireyleriyle bağlantı kurmak için çeşitli dijital platformları kullanmıştır. Dolayısıyla iyi bir yurttaştan beklenen davranışların, dijital platformlarda da gösterilmesi daha da önemli duruma gelmiştir (Buchholz ve diğ., 2020). Yukarıda verilen birkaç örnekten de hareketle internetin kullanım biçimleri ve bu kullanım biçimlerine bağlı olarak sosyal yaşamda meydana gelen değişme, var olan yurttaşlık tanımlamasının üzerinde konuşulmasına ve yurttaşlık kavramının değişmesine neden olmuştur. Dijitalleşme ve küreselleşme birleşerek, ulusal ve yerel sınırları sanal ortamda da olsa ortadan kaldırmıştır. İnsanların internette daha fazla zaman geçirmesi ve kendilerini kullanmış oldukları bu çevrim içi platformlara ait hissetmeye başlaması, “dijital yurttaşlık” kavramının ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Dijital yurttaşlık, yurttaşların sosyal dönüşümler ve teknolojinin gelişimi ile ortaya çıkan yeni platformları anlamasını sağlayan bir kavramdır (Kurt ve Odabaşı, 2021). Bu yurttaşlık kavramı, dijital bir ortamda saygılı ve sorumlu davranış sergileyebilmek için gerekli olan tutumları, becerileri ve bilgileri kapsamaktadır (Abbas, 2020).

Ribble (2015) “Okullarda Dijital Yurttaşlık: Bütün Öğrencilerin Bilmesi Gereken Dokuz Element (Digital Citizenship in Schools: Nine Elements All Students Should Know) adlı kitabında dijital yurttaşlığı dokuz alt boyut olarak incelemiştir. Bu boyutlar: “dijital ticaret”, “dijital erişim”, “dijital okuryazarlık”, “dijital iletişim”, “dijital hukuk”, “dijital etik”, “dijital haklar ve sorumluluklar”, “dijital güvenlik” ve “dijital sağlık”tır. Ribble’in dijital yurttaşlık kavramını alt boyutlara ayırmasının temel nedeni öğrencilere dijital teknolojileri etkin ve sorumlu bir şekilde kullanmayı öğretmektir.

Bu boyutlara kısaca değinilecek olursa; dijital ticaret; para transferi yapmak, bankacılık işlemlerini gerçekleştirmek gibi işlemlerin hem doğru hem de bilinçli gerçekleştirilebilmesini belirtir. Dijital erişim: İnsanların dijital teknolojinin yararlarından yararlanabilmesi amacıyla teknolojiye her yerden ulaşabilmesi durumudur. Dijital okuryazarlık: İnternet üzerinden bilgi edinmek için doğru kaynaklara ulaşarak bilgi edinme ve bu bilgiyi aktarmak için teknolojiden yararlanılmasıdır. Dijital iletişim: Dijital iletişim araçlarını bilinçli kullanma ve çevrim içi platformlarda insanlarla etik kurallar çerçevesinde iletişime girme becerisini açıklar. Dijital hukuk: Çevrim içi platformlarda var olan kurallara uygun olarak hareket edilmesini belirtir. Dijital etik: Günlük yaşamda uygulanan ahlak kurallarından bazılarının dijital platformlarda uygulanması durumudur. Dijital haklar ve sorumluluklar: İnsanların çevrim içi platformlarda özgür biçimde düşüncelerini açıklaması, haksızlıkları bildirmesi ve dijital araçları başkalarına zarar vermeden özgürce kullanabilmesini belirtir. Dijital güvenlik: Çevrim içi platformlardaki tehlikelerin farkında olarak bilinçli hareket etme durumudur. Dijital sağlık: Dijital

yaşam içerisinde hem ruhsal hem de fiziki olarak sağlıklı olmayı belirtmektedir (Aldemir ve Avşar, 2020).

Bilindiği üzere nitelikli bir yurttaş, değişen toplum düzenine ayak uydurabilmelidir. Teknolojinin etkisiyle yeniden şekillenen yurttaşlık bağlamında, geleceğin dijital yurttaşlarının yetiştirilmesinde en büyük sorumluluğu sosyal bilgiler dersini yürüten öğretmenler taşımaktadır. Sosyal bilgiler dersi geçmiş, gelecek ve bugün ilişkisi içerisinde öğrencilere sorumluluklarının ve haklarının bilincinde olmayı ve bu doğrultuda onlara gerekli beceri, bilgi ve değerleri aktaran bir derstir. Günümüzde internet kullanım oranları ve diğer teknolojik boyutlar düşünüldüğünde dijitalleşmenin gelecekte yaşamın içerisinde şimdikinden daha da fazla yer alacağı aşikardır. Bu yüzden yurttaşlık eğitimi açısından düşünüldüğünde sosyal bilgiler dersinin içinde bulunduğumuz çağın gerektirmiş olduğu dijital yurttaşların yetiştirilmesi görevini üstlenmesi önemlidir (Sari, 2019). Bu bakımdan hem sosyal bilgiler öğretmenlerine hem de sosyal bilgiler öğretmen adaylarına büyük bir görev düşmektedir. Nitekim 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde dersin özel amaçlarında yer alan aşağıdaki ifade bu durumu kanıtlar niteliktedir:

Son yıllarda dijital teknolojiye bağlı olarak yurttaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital yurttaşlık, e devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital yurttaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir. (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, s. 10)

Dolayısıyla hem içerik hem de amaçları açısından ele alındığında sosyal bilgiler dersinin, dijital yurttaşlık eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Karaduman ve Öztürk, 2014). Bu açıdan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının internet kullanım durumlarına yönelik görüşlerinin alınması ve bu görüşlerin dijital yurttaşlık kapsamında değerlendirilmesi gereklidir. Buradan hareketle, Covid-19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının internet kullanımına yönelik görüşlerinin dijital yurttaşlık kavramı kapsamında incelenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Konuyla ilgili olarak ilgili alanyazın taraması yapıldığında gerek dijital yurttaşlık gerek dijital yurttaşlık-sosyal bilgiler dersi ilişkisi açısından son yıllarda üzerine yapılmış çalışmaların olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmanın sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital yurttaşlık kavramını benimseyen öğretmenler olmalarına katkı sağlaması ve gelecekte dijital yurttaşlık üzerine yapılacak olan diğer çalışmalara yol göstermesi beklenmektedir. Araştırmaya ilişkin alt problemler şu şekildedir:

Sosyal bilgiler öğretmen adayları,

1. Pandemi döneminde dijital platformları ne amaçla kullanmışlardır?

2. Pandemi döneminde internet kullanımının kendilerine etkilerini nasıl tanımlamaktadırlar?
3. Dijital yurttaşlık kavramını nasıl tanımlamaktadır?
4. Dijital yurttaşların hangi niteliklere sahip olması gerektiğini düşünmektedir?
5. Dijital platformları kullanma durumlarını dijital yurttaşlık açısından nasıl değerlendirmektedir?
6. Pandemi döneminde sahte içeriklerle karşılaştıkları zaman neler yapmışlardır?
7. Pandemi döneminde dijital platformları kullanırken ne tür güvenlik önlemleri kullanmışlardır/tercih etmişlerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma bir durum çalışması olup nitel yöntem kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma için nitel yöntemin tercih edilmesinin nedeni, kullanılan bu yöntemin bütüncül bir bakış açısıyla araştırmanın problemini yorumcul olarak incelemeyi ele almasıdır. Nitel yöntemde üzerine araştırma yapılan olaylar ve olgular ele alınarak insanların onlara yüklemiş oldukları anlamlar yorumlanabilmektedir (Karataş, 2015). Bu çalışma kapsamında da katılımcıların pandemi sürecindeki internet kullanımına yönelik görüşleri alınarak, bu görüşlerin dijital yurttaşlık kapsamında değerlendirilmesine çalışılmıştır. Durum çalışmaları, güncel durumlarda bu durumun neden ve sonuçlarını anlamak, tanımlamak ve betimlemek için kullanılan bir araştırma yöntemidir (Ozan Leymun ve diğ., 2017).

Çalışma Grubu

Araştırma, 2021-2022 öğretim yılında Ankara Üniversitesi'nde 2. 3. ve 4. sınıf olmak üzere 20 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi türlerinden biri olan ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme, örneklemin araştırmanın problemiyle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip durumlar, nesnelere, kişiler, özellik ya da olayların seçilmesiyle oluşturulmaktadır (Özbaşı, 2019). Bu çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenliği programında öğrenim görmek, pandemi döneminde internet bağlantısına sahip olmak göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmanın çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 1'de yer almıştır.

Tablo 1*Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler*

Katılımcı Kodu	Sınıf Düzeyi	Cinsiyet	İnternet Erişim Düzeyi
K1	2. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K2	2. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K3	2. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K4	2. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K5	2. Sınıf	Erkek	Sorun yaşamadım
K6	3. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K7	3. Sınıf	Kadın	Bağlantı hızı sorunu yaşadım
K8	3. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K9	3. Sınıf	Erkek	Bağlantı hızı sorunu yaşadım
K10	3. Sınıf	Erkek	Bağlantı hızı sorunu yaşadım
K11	3. Sınıf	Kadın	Bağlantı hızı sorunu yaşadım
K12	3. Sınıf	Erkek	Bağlantı hızı sorunu yaşadım
K13	3. Sınıf	Erkek	Sorun yaşamadım
K14	3. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K15	3. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K16	4. Sınıf	Kadın	Bağlantı hızı sorunu yaşadım
K17	4. Sınıf	Kadın	Bağlantı hızı sorunu yaşadım
K18	4. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K19	4. Sınıf	Kadın	Sorun yaşamadım
K20	4. Sınıf	Erkek	Sorun yaşamadım

Tablo 1'den de gözlendiği gibi her sınıf düzeyinden beşer katılımcıdan oluşan çalışma grubunda 6 erkek 14 kadın bulunmaktadır. Sekiz katılımcı pandemi döneminde zaman zaman internet bağlantısında hız sorunu yaşadıklarını belirtirken çalışma grubunun çoğunluğu internet bağlantısı sorunu yaşamadığını bildirmiştir. Bu durum katılımcıların internet erişiminde olumsuz durumlarla karşılaşmadıkları biçiminde yorumlanabilir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerinin toplanması için öncelikle alanyazın taraması yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, sahip olduğu standartlık ve esneklik nedeniyle araştırma için tercih edilmiştir (Türnüklü, 2000). Hazırlanan görüşme formu için iki alan uzmanından görüş alınmış ve pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonrasında binişik yanıtlara neden olan sorular düzenlenmiş ve forma son biçimi verilmiştir.

Verilerin Elde Edilmesi

Veri toplama aracının geliştirilmesinin ardından çalışma grubu ile görüşmelerin yapılacağı gün ve saatler belirlenmiştir. Her bir sınıf düzeyinden beşer kişilik odak gruplar oluşturulmuştur. Odak grup görüşmelerinde çalışma grubunda yer alan kişiler görüşme sırasında birbirleriyle etkileşim içinde olup, bir katılımcının belirttiği fikir

bir başka katılımcı tarafından geliştirilebilmektedir. Bu nedenle araştırmada bireysel görüşme tercih edilmemiş, odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup toplantıları katılımcıların da onayı doğrultusunda ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Odak grup toplantılarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de yer almıştır.

Tablo 2

Odak Grup Toplantılarına İlişkin Bilgiler

Odak Grup Toplantıları	Gün	Saat	Süre
1. Odak Grup Toplantısı	22.12.2021	12.00 – 12.18	18 dakika
2. Odak Grup Toplantısı	23.12.2021	13.30 – 13.46	16 dakika
3. Odak Grup Toplantısı	25.01.2022	14.00 – 14.25	25 dakika
4. Odak Grup Toplantısı	27.01.2022	15.00 – 15.25	25 dakika

Verilerin Analizi

Odak grup görüşmelerinde elde edilen ses kayıtlarının yazılı duruma getirilmesinin ardından betimsel çözümleme yapılmıştır. Betimsel çözümleme, gözlem ve görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin yorumlanmış ve düzenlenmiş biçimde okuyuculara sunulmasıdır (Karataş, 2015). İlk olarak araştırma için hazırlanan kavramsal çerçeveden elde edilen verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Verilerle ilgili tema, kategori ve kodlara ulaşılarak raporlama yapılmıştır. Elde edilen veriler NVivo programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Temaların analizinde hangi katılımcının hangi kategorinin altında görüşünü bildirdiği ilgili kodlarla belirtilmiştir. Kodlama sayılarının bazı sorularda araştırmaya katılan katılımcı sayısı ile eşit olmamasının nedeni her bir katılımcının görüşünün birden fazla kod içermesinden kaynaklanmaktadır. Elde edilen veriler ilgili sorunun altında tablo olarak sunulduktan sonra tablodaki veriler açıklanarak her bir soruya ilişkin katılımcıların verdiği cevaplardan gerekli olanların doğrudan alıntılarına yer verilmiştir.

İnandırıcılık

Araştırmada inandırıcılığı sağlamak için çeşitli önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin başında toplanan verilerin alanyazındaki kuramsal çerçeve karşılaştırılması, araştırmanın ham verilerinin (ses kayıtları ve yazıya dökülmesi-transkriptler) başkası tarafından incelenemesi için saklanması şeklindedir. Odak grup görüşmeleri sonrasında yazılı duruma getirilen görüşler katılımcılarla paylaşılmış ve onayları alınmıştır. Araştırmanın analizi sırasında görüşlerden doğrudan alıntılar yapılarak inandırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca analizler iki farklı sosyal bilgiler eğitimcisi tarafından gerçekleştirilmiş, ortaya çıkan tema ve kategorilerin benzerliği ve farklılığı üzerine fikir birliği sağlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Katılımcıların pandemi döneminde interneti ne amaçlarla kullandıklarına ilişkin görüşlerinin analizi sonucunda ulaşılan bulgular ilgili tema, kategori ve kodlara ayrılarak Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

İnternet Kullanım Amaçlarına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Kodlama Sayısı
İnternet Kullanım Amaçları	Eğitim ve Öğretim Amaçlı Etkinlikler	Uzaktan Öğretim	8
		Araştırma Yapma	6
		Ödev Hazırlama	3
	Boş Zamanı Değerlendirme Amaçlı Etkinlikler	Dizi ve Film izleme	7
		Dijital Oyun Oynama	1
	Sosyal Medya Etkinlikleri	Gündemi takip etme	5
		İletişim kurma	2
		Sosyal etkinliklere katılma	1
		E – Ticaret Amaçlı Etkinlikler	Dijital Bankacılık İşlemleri
			Çevrim içi Alışveriş

Tablo 3 katılımcıların pandemi dönemindeki internet kullanım amaçlarına ilişkin görüşlerini göstermektedir. Katılımcıların Covid-19 pandemi sürecindeki internet kullanım amaçları incelendiğinde en yoğun etkinliğin uzaktan eğitim etkinlikleri olduğu görülmektedir. Uzaktan öğretim sürecinde gerek çevrim içi derslere katılım gerekse uzaktan öğretimin değerlendirilmesi amacıyla verilmiş ödevler için araştırma yapma ve ödev hazırlama katılımcıların en fazla ifade ettikleri faaliyet olarak görülmektedir. Katılımcıların interneti eğitim ve öğretim amaçlı kullandıklarına yönelik ifadelerinden bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

K6: “Birçok şeyimiz kısıtlandığı için en kolay yoldan ulaşabileceğimiz internete başvurduğum tabii ki bende. Mesela kaynakta çok sıkıntı çekmiştim. Kaynak kitaplarım 2 ay oldu 3 ay oldu gelmediğinde mesela direkt hani internet aracılığıyla makalelere, kitaplara ulaşmaya çalışmışım.” K12: “Genellikle araştırma, ödevler nezdinde kullandım. Onun dışında derslere girdik. Bunun dışında pek bir kullanım amacımız olmadı öğrenci olarak.”

Katılımcıların evde geçirdikleri dönemde boş zamanı değerlendirmek için de interneti kullandıkları ve bu süreçte çoğunlukla dizi ve film izledikleri görülmektedir. Katılımcılardan K13, “Fikirlere katılıyorum ama büyük oranda dersten ziyade sanırım vakit geçirmek için kullanıldı gibi düşünüyorum. Film izlemek olsun işte diziler falan sosyal medya olsun. Daha çok vakit harcadık sanırım. Evde yoğunluklu olduğumuz için.” diyerek görüşünü paylaşmıştır. Ayrıca katılımcılardan K10 dijital platformlarda “Ben bilgisayar oyunlarını fazla oynayan bir insanım, oyunlar oynadım ve onun için kullandım...” diyerek diğer katılımcılardan farklı bir görüş paylaşmıştır.

Salgın döneminde evde kalınması nedeniyle ortaya çıkan en önemli etki, bireylerin sosyalleşme olanaklarının sınırlandırılmasıdır. Çoğu insanın yaptığı gibi katılımcılar da gündemi izleme ve sosyal etkinliklere (bireysel ve grup toplantıları vb.) katılmak için sosyal medya kullanmayı tercih ettikleri görülmüştür. Katılımcıların bu tercihinin yönelik ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

K1: “Gerçek hayatta yüz yüze yaptığımız şeylerin tamamını toplantılara katılmak olsun, kulüp çalışmalarını yürütmek olsun. Ben hep internet üzerinden yürüttüm ve bu işime yaradı.” K9: “Özellikle eğitim amaçlı olarak oldukça vakit geçirdim. İkinci olarak sosyal medya aracılığıyla günlük pandemi tablolarında işte ne oldu, neler bitti sürekli takip amaçlı oldukça sıklıkla girmeye çalıştım. Yani o şekilde.”

Katılımcıların en az ifade ettikleri kategori ise e-ticaret amaçlı etkinlikler olmuştur. Katılımcılar bankacılık işlemleri ve alışveriş için internetten yararlanmışlardır. Katılımcılardan K4: “Ben derslere girmek amacıyla kullandım ve fatura ödeme vs. gibi şeyler için de kullandım” diyerek bankacılık işlemlerini gerçekleştirdiğini belirtmiştir.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemde katılımcılardan pandemi döneminde internet kullanımının kendilerini nasıl etkilediğini açıklamaları istenmiştir. Katılımcılar pandemi döneminde internet kullanımının kendilerine olumlu ve olumsuz etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Bu kategoriler altında katılımcıların görüşlerinden elde edilen kodlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

İnternet Kullanımının Etkisine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Kodlama Sayısı
İnternet Kullanımının Etkisi	Olumsuz	Bağımlılık Oluşturma	6
		Zamanı Verimsiz Kullanma	3
		Endişeyi Artırma	1
	Olumlu	İletişim Olanakları	4
		Eğitim Etkinliklerini Kolaylaştırma	2
		Gereksinimleri Karşılabilme	2
		Üretken Olma	1

Tablo 4, katılımcıların pandemi döneminde internet kullanımının kendilerini nasıl etkilediklerine ilişkin görüşlerini göstermektedir. Pandemi sürecinde evde geçirilen zamanın artmasıyla internetin çok farklı amaçlarla kullanılmasının katılımcılar üzerindeki etkilerinin belirlenmeye çalışılmasında katılımcılar hem olumlu hem de olumsuz etkilerden söz etmişlerdir. Katılımcılar fiziksel mekanlarının ev ile sınırlı kalmasına karşın internet kullanımının iletişimi artırdığını belirtmişlerdir. Bu durumla ilgili olarak bir katılımcının ifadesi şu şekildedir:

Özellikle iletişim boyutunda ben artık böyle Whatsapp görüşmeleri daha önce yapmıyordum. Hani sesli olarak ya da görüntülü olarak görüşme yapmıyordum ama şu an çoğu şeyi telefonda halletmek yerine Whatsapp'tan ya da işte Skype'tan falan görüşmeler yapıyorum. Eğitimde yine Zoom üzerinden daha çok dersler işledik. Sosyal platformlarda yani evet ilişkimiz önceden daha çoktu ama bir bağımlılık yarattığı konusunda her insandan insana değişeceğini düşünüyorum açıkçası. Çünkü bende bir bağımlılık durumu söz konusu değil. (K7)

Katılımcı grubun öğrencilerden oluşması nedeniyle eğitim-öğretim etkinliklerini kolaylaştırması açısından internetin olumlu katkısını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar evde gereksinimleri karşılayabilme noktasında internetten yararlandıkları için bu durumu da olumlu olarak tanımlamışlardır. K12 bu görüşünü şu şekilde açıklamaktadır:

Teknolojik aletler ve internet tabanlı teknolojik aletler hayatımızda uzun süredir zaten varlığını sürdürüyordu. Pandemi dönemi ile bu daha da derinleşti, insanlar birçok ihtiyacını internetten karşılamaya başladı. Market alışverişi olsun, eğitim ihtiyacı olsun, sosyalleşme açısından olsun, internet ortamında hepsi karşılanmaya başladı. Bunun da internetin önemini arttırdığını düşünüyorum. (K12)

Katılımcılar internet kullanımının olumsuz etkileri olarak özellikle bağımlılık oluşturmasını vurgulamışlardır. Bu durum bir yandan zamanın verimli kullanılmasının önünde de bir engel oluşturmaktadır. Yine de katılımcıların bu olumsuzluklara ilişkin farkındalıklarının olması önemli bir özdeğerlendirme olarak kabul edilebilir. Bu yöndeki görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur.

Özellikle telefonumda interneti ne kadar derecede kullandığıma bakmaya başladım ve ekran süresine sürekli bakmaya başladım. Haftadan haftaya ekran süresi analizi raporu geliyordu. Telefonuma ve buna bakıp ya bugün bu hafta gerçekten bu kadar yapmış mıyım? Ya da işte bu hafta biraz düşmüş sevinci ile karşı karşıya kaldım çünkü süre zaman zaman çok yükseliyordu. Zaman zaman çok düşüyordu açıkçası. Bu tarz bir yönelimim oldu bu yüzden. (K6)

Ben de aynı şekilde kontrol edebildiğimi düşünmüyorum, çünkü her ne kadar kontrol etmeye çalışsak sonraki zamanımızda sıkıldığımız için çünkü yapacak fazla bir aktivite yok tabii ki de var ama sınırlı. Çareyi işte neler olmuş bitmiş, sosyal medyada neler varmış, kim ne yapmış gibi merak da tabii ki söz konusu. Bunlardan dolayı habire bir telefona bakma isteği, bir internette gezme isteği. Bunu kontrol edebilmiş değilim açıkçası. (K14)

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Katılımcılardan dijital yurttaşlık kavramını tanımlamaları istenmiştir. Katılımcılar kavramı tanımlarken bazı katılımcılar devlet-yurttaş ilişkisi, haklar ve etik çerçevesinde bazı katılımcılar ise teknolojiyi etkili kullanabilme üzerinden

tanımlamışlardır. Katılımcı yanıtlarından oluşan kod ve kategoriler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Dijital Yurttaşlık Kavramının Tanımına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Kodlama Sayısı
Dijital Yurttaşlık Kavramının Tanımı	Yurttaş	Günlük yaşamda yapılan etkinlikleri dijital ortamda da yapabilen yurttaşlar	5
		Sosyal medya ve kitle iletişim araçlarıyla iç içe olan yurttaşlar	3
	Dijital haklar ve sorumluluklar	Dijital ortamdaki haklarını ve sorumluluklarını bilen kişiler	6
		Teknolojiyi ve interneti doğru kullanma becerisine sahip kişiler	3
	Beceriler	İnternet ortamındaki farklı bilgileri karşılaştırabilen kişiler	2
		Dijital Etik	Dijital ortamda etik davranabilen kişiler
	Devlet	E-devlet uygulamasının sunduğu hizmetleri kullanabilen kişiler	1
		Devlet ve yurttaş arasındaki etkileşimin sosyal medya platformları üzerinden sağlanması	1

Tablo 5, dijital yurttaşlık kavramının tanımına ilişkin katılımcı görüşlerini göstermektedir. Katılımcılar kavramı tanımlarken dijital yurttaşlığın dijital okuryazarlık, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital etik alt boyutlarını kullanarak bir tanımlama yapmış fakat dijital sağlık, dijital hukuk, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital erişim altboyutlarını tanımlarken kullanmadıkları saptanmıştır. Dolayısıyla katılımcıların görüşleri dijital yurttaşlığın tanımıyla kısmen uyumaktadır. Katılımcılar dijital yurttaş öncelikle, günlük yaşamındaki işlerini dijital araçları kullanarak yürüten yurttaş olarak tanımlamaktadırlar. Ayrıca bu yurttaşların özellikle sosyal medya ve kitle iletişim araçlarıyla iç içe olan yurttaşlar olduğu katılımcılar tarafından belirtilmektedir. Bu durum katılımcıların dijital yurttaşlık konusunda çok bilgi sahibi olmadıkları şeklinde de değerlendirilebilir. Daha çok yurttaşlık ve dijitalleşme ile ilgili kavramları bir araya getirmeye çalıştıkları söylenebilir.

İkinci kategorideki görüşler ise dijital ortamı kullanırken hak ve sorumluluklarının farkında olan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Katılımcılardan K14, “Günlük hayatta farkında olduğumuz hak ve sorumluluklarımızı, eğitim hakkı mesela bunu dijital ortamda kullanmak diyebilirim kendi adıma. Eğitim hakkı işte haberdar olmak, bir şeyleri yapabilme, bazı fırsatlardan yararlanabilme adına dijital ortamı kullanmak” diyerek görüşünü paylaşmıştır.

Bir grup katılımcı ise günlük işlemlerin dijital platformlar aracılığıyla yapılmasından öte bu platformları kullanabilme becerisine sahip olma ve bu

ortamlarda etik davranabilen kişiler olarak dijital yurttaşlığı tanımlamaktadır. Katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

K2: “Yani öncelikle kesinlikle zaten teknolojiyi kullanabilen doğru bir şekilde ya da işte zararlı ve zararsız bunları ayırabilecek kişiler yine iletişimi sağlayabilecek kişiler olarak tanımlayabilirim.” K16: “Dijital yurttaşlık kavramını normal hayatımızda etik kurallarımız nasılsa dijital ortamda web 2.0 araçlarını kullanırken de etik kurallarımızın aynı olması şeklinde tanımlıyorum yani normal hayatımda yapmadığım bir şeyi dijital ortamda da yapmıyorum.”

Az sayıdaki görüş ise dijital yurttaşlığa, devlet-yurttaş ilişkisi açısından yaklaşım yalnızca devlet ile ilişkili işlemlerinde dijital platformları kullanan bireyler olarak tanımlanmıştır. Bu görüşlerden bir tanesi şu şekildedir:

Devlete yani yurttaşı olduğumuz için devletin e-Devlet üzerinden örneğin, sunduğu hizmetlere katılımla alakalı olabilir. Mesela yani bir sürü oradan işlem yapabiliyoruz. İşte adres değişikliği gibi işte daha kolaya indirilebilen durumlar oldu ama tabii insanlarımız biraz eğitimsiz kaldığı için onlarda bile sorun yaşayabiliyoruz. Hani o kişi kullanamadığı için eğitiminin biraz yine zayıf kalmasından veya yaşlı, özellikle yaşlı nüfusun, eğitimsizliği veya işte teknolojiye olan uzaklığından dolayı bazen sorun yaşanabiliyor. Bunları söyleyebilirim ama işte yurttaşlık olarak işte devletle birebirde hani e-Devlet üzerinden özellikle bağlantımızı ön planda tutmak diyebiliriz. (K13)

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Katılımcılara etkin bir dijital yurttaşın hangi niteliklere sahip olmaları gerektiğine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcılardan gelen yanıtla göre oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Dijital Yurttaşın Niteliklerine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Kodlama Sayısı
Dijital Yurttaşın Nitelikleri	Beceri	İnternet ortamını iyi kullanabiliyor olma	8
		Eleştirel olma	8
		Medya okuryazarı olabilme	4
		Teknolojiye ilişkin gelişmeleri izleyebiliyor olma	3
		Dijital okuryazar olabilme	1
		Araştırma yapabilme	1

(devam ediyor)

Tablo 7 (devam)

Dijital etik	Belirli etik görüşlere sahip olma	5
	Saygılı olma	4
Dijital hak ve sorumluluklar	İnternet ortamındaki hak ve özgürlüklerini bilme	6
	Haklara karşı duyarlı olma	3
Dijital güvenlik	İnternet ortamındaki tehlikelere karşı önlem alabilme	3
Eğitim	İnternet kullanımı eğitimi almış olma	3

Tablo 6, katılımcıların etkin bir dijital yurttaşın niteliklerinin neler olabileceğine ilişkin görüşlerini göstermektedir. Görüşülen katılımcıların etkin bir dijital yurttaşın niteliklerinin neler olabileceğine ilişkin görüşlerinin farklı açılardan belirtildiği görülmüş ve bu görüşlerden bazıları dijital yurttaşlık alt boyutlarıyla ilişkilendirilerek kategorize edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre görüşülen katılımcıların etkin bir dijital yurttaşın niteliklerini en fazla “beceri” kategorisinin altında birleştirdiği görülmüştür. Katılımcılar bu kategori altında internet ortamını iyi kullanabiliyor olma, eleştirel olma ve araştırma yapabilme becerilerini etkin bir dijital yurttaşta olması gereken nitelikler olarak belirtmişlerdir. Katılımcılardan K20, “Etkin bir dijital yurttaşın eleştirel bakabilmesi lazım her şeye, gördüğü her şeye inanmaması lazım ve bunu hayatında sürekli uygulayıcı hale gelmesi gerekiyor diye düşünüyorum.” diyerek dijital bir yurttaşın eleştirel düşünme becerisine sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

İkinci olarak ise katılımcıların etkin bir dijital yurttaşın niteliklerine ilişkin belirli etik görüşlere sahip olma, saygılı olma görüşlerini belirttikleri görülmüştür. Bu görüşler dijital yurttaşlık kavramının bir alt boyutu olan “dijital etik” kategorisinde yer almıştır. Katılımcılardan K16, “Bence dijital yurttaşın en önemli niteliklerinden birisi saygılı, saygı çerçevesinde yorum yapması yani karşınızdaki insanla az önce de söylediğim gibi günlük hayatta nasıl bir tartışma yürütüyorsak dijital ortamda da o saygı şeylerine uymamız gerektiğini düşünüyorum” diyerek dijital bir yurttaşın saygılı olması gerektiğini belirtmiştir.

Üçüncü olarak katılımcılar etkin bir dijital yurttaşın niteliklerini internet ortamındaki hak ve özgürlüklerini bilme ve duyarlı olma görüşlerine bağlı olarak belirtmişlerdir. Bu görüşler dijital yurttaşlık kavramının alt boyutlarından biri olan “dijital haklar ve sorumluluklar” kategorisinde yer almıştır. Katılımcılardan K17, “Kendi haklarımızı bilmeliyiz bir kere dijital ortamda da ve herkesin gerçek yaşamdaki haklarının orada da süre geldiğini, oranın bir simülasyon veya sanal bir dünya olmadığını, her birimizin bir uzantısı olduğunu, hem sorumluluklarımızı hem de haklarımızı bilmemiz gerektiğini düşünüyorum.” diyerek dijital bir yurttaşın hak ve sorumluluklarını bilmesi gerektiğini bir nitelik olarak belirtmiştir.

Dördüncü olarak katılımcılar dijital yurttaşlık kavramının medya okuryazarı olabilme, teknolojiye ilişkin gelişmeleri izleyebilme ve dijital okuryazar olabilme gibi niteliklere dayalı olduğunu belirtmişlerdir. Belirtilen bu görüşler “okuryazarlık” kategorisinde yer almıştır. Katılımcılardan K18, “Dijital okuryazarlık yetisine sahip olması gerekir. Yorumlama, analiz etme bu mecrayı anlama kapasitesine sahip olması gerekiyor. Bunun da bir altyapısının olması gerekiyor. Okullarda olsun ya da kendini bu konuda geliştirmek konusunda olsun. Bireye düşen görevler de var diye düşünüyorum” diyerek dijital bir yurttaşın dijital okuryazarlık becerisine sahip olması gerektiğini bir nitelik olarak belirtmiştir.

Son olarak katılımcıların görüşleri beşinci olarak yine dijital yurttaşlığın bir alt boyutu olan “dijital güvenlik” ve altıncı olarak ise “eğitim” kategorilerine ayrılmıştır. Katılımcılardan K19, “Medyaya karşı kullanımını abartmadan yapabilmesi bunu düzeyde kullanması ve olası tehlikelere karşı da önlemlerini alması olarak yorumluyorum” diyerek internet ortamındaki tehlikelere karşı önlem alabilmeye yönelik görüşünü belirtmiştir. Katılımcılardan K11 ise görüşünü internet kullanımı için iyi bir eğitimin alınmasına yönelik olarak belirtmiştir:

İnterneti maalesef yaşlılar hani kullanamayabiliyor ve bu etkin dijital yurttaşlığı diyeyim o daha doğru olur. Bundan dolayı da onlara yardım konusunda farklı etkinlikler, eğitimler verilebilir. Ayrıca bunu kendi isteğiyle kullanmak istemeyen hani sadece yaşlılar demiyim bizim yaşlarımızda da daha orta yaş olan insanlarda da var. Bunlara da yine bu kesime de ayrıca eğitimler verilerek hani teşvik edilmeli ama tabii ki teşvik edilirken de dolandırıcılık, sahtekarlık gibi bazı noktalarda da hani uyarılar yapılarak hani böyle konferanslar çeşitli aktiviteler düzenlenebilir diye düşünüyorum. (K11)

Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Katılımcılardan pandemi döneminin dijital yurttaşlık açısından kendilerine etkisinin neler olduğu açıklamaları istenmiştir. Pandemi dönemi başta sağlık olmak üzere birçok açıdan insanları olumsuz etkilerken katılımcılar bu dönemin dijital yurttaşlıklarına olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan gelen yanıtlara göre oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Covid-19 Pandemi Sürecinin Kendi Dijital Yurttaşlıklarına Olan Etkisine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Kodlama Sayısı
Covid19 pandemi sürecinin katılımcıların dijital yurttaşlıklarına olan etkisi	Olumlu	İnternet alışverişi hakkında bilgi sahibi olma	5
		Farklı düşünceler ve bakış açıları kazanma	3
		Dijital bankacılığı keşfetme	3
		Teknolojiyi daha nitelikli kullanabilme	2
		Uzaktan eğitim etkinliklerine katılabilme	2
		Kendini geliştirebilme	1
		Bilgiye nasıl erişeceğini bilmeyi sağlama	1
		İnternet ortamındaki hak ve özgürlüklerini bilmeyi sağlama	1
		Yaşamı kolaylaştırma	1
		Sosyalleşmeyi sağlayabilme	1

Tablo 7, katılımcıların Covid-19 pandemi sürecinin kendi dijital yurttaşlıklarına olan etkisine ilişkin görüşlerini göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre görüşülen katılımcılar Covid-19 pandemi sürecinin kendi dijital yurttaşlıklarına olan etkisini olumlu olarak değerlendirmiş ve bu süreçte dijital ortamların kendilerine internet alışverişi hakkında bilgi sahibi olmayı sağladığını, farklı düşünceler ve bakış açıları kazandırdığını, dijital bankacılığı keşfetmeyi, teknolojiyi daha nitelikli kullanabilmeyi sağladığını, uzaktan eğitime katılabilme, kendilerini geliştirebilme, bilgiye nasıl erişeceğini sağlama, internet ortamındaki hak ve özgürlüklerini bilmeyi sağlama, yaşamı kolaylaştırma ve sosyalleşmeyi sağlayabildiklerini söyleyerek olumlu görüşte bulunmuşlardır.

Yurttaşlık açısından bakacak olduğumuzda normalde yüz yüze ya da dışarıda Covid-19 olmasaydı katılamayacağım kimi görüşler, kimi toplantılar, ortamlar vardı. Ben bu süreçte bunlara katılabildim. Farklı düşünceler edindim, farklı ortamlar gördüm. Farklı bir bakış açısı kazandım. Bana bu yönden etkisi oldu. (K1)

Bir katılımcı ise pandemi döneminin dijital okuryazarlık becerisini geliştirdiğini şu şekilde açıklamıştır:

Ben dijital okuryazarlığı çok düşük biriydim. Pandemiden önce gerçi hâlâ öyleyim ama bu pandemi sürecinde dijital okuryazarlığımın gerçekten arttığını düşünüyorum zorunlu olarak daha sonra keyif aldığım için istekli olarak çünkü ödevleri yapmak zorundaydık orda ve bilmeniz gerekiyor bir şekilde yani o açıdan dijital okuryazarlığım çok arttı. Cesaretim arttı mesela hiç isteksizdim ve

cesaretim olmazdı dijital herhangi bir şeyle alakalı ama şimdi öyle değilim onu attım yani üzerimden o yüzden böyle olumlu sonuçları oldu. (K17)

Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular

Katılımcılara Covid-19 pandemi sürecindeki internet kullanımlarında sahte içeriklere karşı doğru bilgiye ulaşmak için herhangi bir yöntemle başvurup başvurmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların bir kısmı yöntemle başvurduğunu belirtirken diğer kısmı ise herhangi bir yöntemle başvurmadığını belirtmiştir. Katılımcılardan gelen yanıtlara göre oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Covid-19 Pandemi Sürecinde Sahte İçeriklere Karşı Alınan Önlemlere İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Kodlama Sayısı
Sahte içeriklere karşı alınan önlemler	Yönteme başvuranlar	Farklı kaynaklara bakma	6
		Güvenli olduğu belirtilen web sitelerini kullanma	3
		Öğretmenlerle iletişime geçme	3
	Yönteme başvurmayanlar	Yanlış bilgi yaydığı düşünülen hesapları engelleme	1
		Alternatif medyayı izleme	1
		Yok sayma	4

Tablo 8, katılımcıların Covid-19 pandemi sürecinde sahte içeriklere karşı doğru bilgiye ulaşabilmek için herhangi bir yöntemle başvurup başvurmadıklarına yönelik görüşlerini göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre görüşülen katılımcıların çoğunluğu sahte içeriklere karşı doğru bilgiye ulaşmak için yöntemle başvurduğunu belirterek başvurdukları bu yöntemlerin farklı kaynaklara bakmak, güvenli olduğu belirtilen web sitelerini kullanmak, öğretmenlerle iletişime geçmek, hesap engellemek ve alternatif medyayı takip etmek olduğunu belirtmişlerdir.

Genel olarak kütüphane vb. ulaşımımız olmadığı için kaynakları hep internette almamız gerekiyordu. Ya da sürekli internette araştırma yapmamız, farklı sitelere girmemiz, farklı makaleler indirmemiz gerekiyordu. Onun haricinde yine hani bilgiye ulaşım için benim geniş bir kitaplığım vardı. Oradan çok kullandım. Genel olarak öğretmenlerime, hani liseden kalan öğretmenlere falan çok mesaj attım. Ödevler konusunda araştırmaları konusunda ben bu tarz yararlandım. (K1)

Yani şöyle diyebilirim, güvenli web var. Daha çok Covid-19 pandemi sürecinde de bizimle Covid-19'da neler yapabiliriz, nasıl daha etkili internetle teknolojiyi kullanabiliriz bazında bilgiler veriyordu. Güvenli web kullanmaya çalıştım. Dijital bankacılıkta da özellikle bankanın kendi platformunu kullanıp internettekileri ya da çeşitli yerlerden önerilen siteleri kullanmamaya çabaladım.

Yani bunları söyleyebilirim, bunları yaptım. Bir de şey, mesela bilgiye ulaşmak için önceden internetteki her bilgi benim için doğru gibiydi. Ama şimdi makaleden okumam gerekiyor. Bir kitaptan daha bakmam gerekiyor. Dört ya da beş makale birden okuyayım ki bilgiye inanabilirim yönüne döndüm gibi. (K7)

Bunun yanında Covid-19 pandemi sürecindeki internet kullanımlarında sahte içeriklere karşı doğru bilgiye ulaşabilmek için herhangi bir yöntemle başvurmadıklarını belirten katılımcılar ise, güvenilir olmadığını düşündüklerini bilgileri yok sayarak inanmamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan K18, “Ben klasik olarak reddettim yani böyle güvenilir olmadığını düşündüğümde hiç bakmamayı tercih ettim. Herhangi bir araştırma yapmadım.” diyerek sahte içerikle karşılaştığı zaman herhangi bir yöntemle başvurmadığını belirtmiştir. Katılımcılardan K13’ün görüşü ise aşağıdaki gibidir:

Biraz daha farklı bakmak istiyorum konuya. Şöyle ki aslında çoğu zaman hani gördüğümüz olaylar durumlar falan oluyor. Bazılarını teyit edemeyebiliyoruz. Bunlardan ziyade bazen inanmamayı tercih ediyorum veya es geçiyorum çünkü teyit etme olasılığı olmuyor. Özellikle sosyal medyada yayınlanan içeriklerle ilgili de teyit biraz zor olabiliyor. Yani kanuni bir yaptırımı veya bir yazısı bir şeyi olmadığı için hani yani arka planda görünen bir kanıt olmadığı için bazı şeyleri teyit etmek zor oluyor. Onun için de genelde inanmamayı veya es geçmeyi kendi fikrimce yorumlamayı tercih ediyorum. Tabii ki kanıt bulabildiğim zamanlarda da yine kanıtı aramaya da çalışıyorum. (K13)

Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Katılımcılara Covid-19 pandemi sürecindeki internet kullanımlarında bir güvenlik tehdidinin oluşmaması adına güvenlik önlemi alıp almadıkları sorulmuştur. Katılımcıların bir kısmı güvenlik önlemi aldığını belirtirken diğer kısmı ise herhangi bir güvenlik önlemi almadığını belirtmiştir. Katılımcılardan gelen yanıtlara göre oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Covid-19 Pandemi Sürecindeki İnternet Kullanımlarında Aldıkları Güvenlik Önlemlerine Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	Kodlama Sayısı
Güvenlik Tehdidin Oluşmaması Adına Alınan Önlemler	Önlem alanlar	Anti virüs programı kullanma	6
		Güçlü bir şifre oluşturma	2
		Emin olunmayan programları indirmeme	1
		İkili kimlik doğrulama faktörünü etkinleştirme	1
		Hesap gizleme	1
	Bilgisayarın ön kamerasını kapatma	1	
Önlem almayanlar	Önlem almayanlar	Herhangi bir güvenlik önlemi almama	6

Tablo 9, katılımcıların Covid-19 pandemi sürecindeki internet kullanımlarında bir güvenlik tehdidinin oluşmaması adına herhangi bir önlem alıp almadıklarına ilişkin görüşlerini göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre katılımcılar çoğunlukla Covid-19 pandemi sürecindeki internet kullanımlarında güvenlik tehdidinin oluşmaması için önlem aldıklarını belirterek bu önlemlerin anti virüs programı kullanmak, güçlü şifre oluşturmak, emin olunmayan programları indirmemek, ikili kimlik doğrulama faktörünü etkinleştirmek, hesap gizlemek ve bilgisayarın ön kamerasını kapatmak olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

K1: “Genel olarak bilgisayarımda virüs programları falan yüklü bir makale indirdiğimde bir program indirdiğimde hani sıkıntı çıkmaması adına onun harici bir şey kullanmıyorum.” K20: “Özellikle bilgisayar ve telefonda sıklıkla görüntülü konuşma yaptığımız için pandemi döneminde özellikle bilgisayarın ön kamerasını kapatmak suretiyle bir etkinliğim olmuştu.” K8: “Ben de bilgisayarıma ve telefonuma anti virüs programı indirdim. Aynı zamanda sosyal medya hesaplarımda daha güçlü şifre oluşturdum ve ikili kimlik doğrulama faktörünü etkinleştirdim.”

Bunun yanında, Covid-19 pandemi sürecindeki internet kullanımlarında herhangi bir güvenlik tehdidinin oluşmaması için önlem almadıklarını belirten katılımcılar ise hiçbir güvenlik önlemi almadıklarını belirtmişlerdir. Önlem almayan katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

K4: “Ben yani genel kullanım dışında başka bir şey yapmadım. Bir güvenlik önlemi uygulamadım kendim.” K11: “Ben de önlem almadım. Ayrıca şunu düşünüyorum, yani zaten bilinçli bir şekilde internet kullanımı yapıyorsak karşımıza ne çıkarsa çıksın kendini bilen bireylersek hani ayrıca bir önlem alınması gerektiğini de düşünmüyorum.”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma Covid-19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital platformlarla olan etkileşiminin dijital yurttaşlık kavramı kapsamında incelenmesi üzerine yapılmıştır. Araştırma için 20 sosyal bilgiler öğretmen adayıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları, pandemi sürecinde interneti en fazla eğitim-öğretim etkinlikleri çerçevesinde uzaktan öğretim sürecine katılma, araştırma yapma ve ödev hazırlamak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının verdiği yanıtlar açısından düşünüldüğünde 2., 3. ve 4. sınıflar arasında baskın bir farklılık bulunmamaktadır. Buradan hareketle pandemi sürecinde yüz yüze eğitimin yerini uzaktan öğretime bırakmasıyla çalışma grubundaki öğretmen adaylarının interneti en çok eğitim-öğretim amacıyla kullandıkları söylenebilir. Küçüktüğü'nün (2020), pandemi sürecinde internet ve sosyal medyanın kullanımına yönelik yaptığı araştırmanın sonucunda süreç boyunca evde kalan kişilerin interneti daha çok kullanma amaçlarından birisinin %51 oranında eğitim olduğu saptanmıştır.

Eğitim-öğretim etkinliklerinin yanı sıra öğretmen adaylarının bu süreçte boş zamanı değerlendirmek, sosyal medyayı kullanmak ve e-ticaret etkinliklerini gerçekleştirebilmek amacıyla interneti kullandıkları görülmüştür. Pandemi süreciyle insanların sosyalleşme ve eğitim gereksinimlerinden başlayarak ticari etkinliklerine kadar çoğu gereksinimini internet üzerinden gidermesi, internet ortamının doğru ve etkili biçimde kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum, bu süreçte dijital yurttaşlık kavramının önemini ortaya koymuştur.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları, çoğunluk olarak pandemi sürecinde kullandıkları dijital platformlarla aralarında olumsuz bir bağ kurduklarını ve dijital platformların kendilerinde bir bağımlılık oluşturduğunu, zamanı verimsiz kullanmalarına neden olduğunu, endişelerini arttırdığını belirtmişlerdir. Buradan hareketle çalışma grubundaki öğretmen adaylarının pandemi sürecinde yaşanan sosyal yalıtım nedeniyle günlük yaşamda yaptıkları sosyal etkinliklerini internet ortamına taşımalarının sonucunda internet kullanımlarını artırarak endişe, internet bağımlılığı, zaman yönetimi gibi sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle öğretmen adaylarının kullandıkları dijital platformlarla aralarında olumsuz bir bağ kurdukları söylenebilir. Sınıf düzeyinde düşünülecek olursa verilen yanıtlardan hareketle özellikle 3. ve 4. sınıflar olumsuz bir bağ kurmuştur.

Baltacı ve diğ. (2020), Covid-19 pandemi sürecinde problemler internet kullanımına yönelik yürüttükleri araştırmanın sonucunda pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun internet kullanımlarını kontrol edemediklerini belirttikleri görülmüş ve internet kullanımlarını kontrol edememekten kaynaklanan olumsuz etkiler ve duygular yaşadıkları belirlenmiştir.

Pandemi sürecinde kullandıkları dijital platformlarla aralarında olumlu bir bağ kuran öğretmen adayları ise iletişim olanaklarını sağladıklarını, eğitim ve öğretim etkinliklerini kolaylaştırdıklarını, gereksinimlerini karşılayabildiklerini ve üretken olabildiklerini belirterek olumlu görüşte bulunmuşlardır.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları dijital yurttaşlık kavramını yurttaş, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital etik, beceriler ve devlet kavramları çerçevesinde açıklamıştır. Buradan elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının dijital yurttaşlık kavramına ilişkin bilgilerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Dijital yurttaşlık; teknoloji kullanımı için belirlenmiş olan kurallara uyan ve çevrim içi platformlarda sorumluluklarının farkında olarak hareket eden bilinçli yurttaşları kapsayan bir yurttaşlık kavramıdır ancak yapılan bu tanım dijital yurttaşlığın herkes tarafından kabul gören tanımı değildir. Dijital yurttaşlık kavramı çok boyutlu ve karmaşık ve bir kavramdır. Nitekim, alanyazında da dijital yurttaşlığın tanımlanmasına ilişkin ortak bir görüş birliği bulunmamakta ve çeşitli tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Dijital yurttaşlığın Vizenor (2013), Mossberger (2009) ve Farmer (2010) gibi yazarlar tarafından kuramsal temelleri oluşturulmaya çalışılsa da dijital yurttaşlığa yönelik yapılan çalışmalarda Ribble tarafından oluşturulan dijital yurttaşlık modelinin esas alındığı söylenebilir. Ribble, dijital yurttaşlık kavramını dokuz alt boyuta ayırmıştır. Bu alt boyutlar araştırmanın girişinde de belirtildiği üzere

dijital okuryazarlık, dijital sağlık, dijital iletişim, dijital etik, dijital güvenlik, dijital erişim, dijital ticaret, dijital hukuk, dijital haklar ve sorumluluklardır. Bu boyutların hepsinin birleşimi dijital yurttaşlık kavramını meydana getirmektedir.

Öğretmen adaylarının dijital yurttaşlık kavramına yönelik yaptığı tanımlarda dijital yurttaşlık alt boyutlarından sadece üçüne; dijital okuryazarlık, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital etik alt boyutlarını kullanarak bir tanımlama yaptıkları görülmüş fakat dijital sağlık, dijital hukuk, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital erişim boyutlarını tanımlarken kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Çalışma grubunun sınıf düzeyinde boyutların ilişkilendirilmesi düşünüldüğünde benzerdir fakat 2. sınıfların dijital yurttaşlık kavramına ilişkin yaptığı tanımlamalar daha yüzeysel iken, 3. ve 4. sınıfların yapmış oldukları tanımlar daha açıktır. Sınıf düzeyi yükseldikçe belirtilen görüşlerin daha derin olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının geleceğin iyi yurttaşlarını yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler öğretmen adayları olduğu düşünüldüğünde, yapılan dijital yurttaşlık tanımlarının sınıf düzeyi fark etmeksizin daha derin olacağı düşünülürken bu sonuca ulaşamamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının dijital yurttaşın niteliklerine ilişkin görüşleri en fazla beceri kategorisi çerçevesinde internet ortamını iyi kullanabiliyor olma, eleştirel olma, medya okuryazarı olabilme, teknolojiye ilişkin gelişmeleri izleyebilme, dijital okuryazar olabilme, araştırma yapabilme şeklinde belirttikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının belirtmiş oldukları bu nitelikler etkin bir dijital yurttaşın sahip olması gereken nitelikler arasında sayılabilir ancak yetersizdir. Beceriler dışında öğretmen adaylarının belirttikleri görüşlerden bazıları dijital yurttaşlığın alt boyutlarından olan dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital güvenlik alt boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir ancak öğretmen adaylarının dijital sağlık, dijital hukuk, dijital iletişim, dijital ticaret ve dijital erişime ilişkin herhangi bir nitelik belirtmedikleri görülmüştür. Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının verdiği cevaplar sınıf düzeyinde incelenirse, 2. sınıfların dijital yurttaşın niteliklerinin neler olabileceğine ilişkin görüşleri birbirine benzer ve yüzeysel iken, 3. ve 4. sınıfların belirttikleri görüşler daha bilgi ağırlıklı ve derindir.

Dijital yurttaşlığın her bir alt boyutu kendisine özgü nitelikleri barındırmaktadır. Bu nedenle yurttaşlık eğitimi sorumluluğunu üstlenmesinden dolayı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital yurttaşlığın temel alt boyutlarını anlamlandırarak bunlara ilişkin bir görüşünün olması önemli bir konudur. Dolayısıyla çalışma grubundaki öğretmen adaylarının dijital yurttaşlığın niteliklerine ilişkin görüşlerini sadece belirli boyutlar açısından belirtip geriye kalan beş boyuta ilişkin herhangi bir nitelik belirtmemeleri yetersiz bulunmuştur. Farklı olarak, az sayıda öğretmen adayı ise özellikle yaşlıların internet kullanımı açısından iyi bir eğitim alması gerektiği görüşünü belirtmiş ve yaşlılar için bunu bir nitelik olarak ele almıştır.

Dijital yurttaşlığa ilişkin yapılan tanımlamalar ve dijital yurttaşların nitelikleri konusunda öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen verilerde genel olarak bir yetersizlik hakimdir. Özer ve diğ. (2017) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital yurttaşlığa ilişkin görüşlerinin incelendiği araştırmanın sonucunda sosyal bilgiler

öğretmen adaylarının dijital yurttaşlıkla ilgili bilgilerinin yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar birbiriyle paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları, Covid-19 pandemi sürecinin kendi dijital yurttaşlıklarına olan etkisini olumlu olarak belirterek bu süreçte internet alışverişi hakkında bilgi sahibi olduklarını, dijital bankacılığı keşfettiklerini, teknolojiyi daha nitelikli kullanabildiklerini, bilgiye nasıl erişebileceklerini bilmelerini sağladıklarını ve kendilerini geliştirebildikleri görüşlerinde bulunarak bu sürecin kendi dijital yurttaşlıklarına olan etkisini olumlu değerlendirmişlerdir. Çalışma grubunun verdiği yanıtlar sınıf düzeyi açısından değerlendirildiğinde bir farklılık yoktur. Tatlı'nın (2018) öğretmenlerin dijital yurttaşlık düzeylerinin bilgi okuryazarlığı ile internet ve bilgisayar kullanım özyeterlikleri bağlamında değerlendirmiş olduğu çalışmasının sonucunda öğretmenlerin bilgisayar ve internet kullanımları arttıkça, dijital yurttaşlık düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle pandemi sürecinde artan internet kullanımıyla insanların günlük yaşamlarındaki etkinliklerini dijital platformlara taşınması, öğretmen adaylarının kendi dijital yurttaşlıklarına olan etkisini olumlu olarak değerlendirmelerine neden olabilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğu pandemi sürecinde sahte içeriklerle karşılaştıkları durumda doğru bilgiye ulaşabilmek için farklı yöntemlere başvurduklarını belirterek bu yöntemlerin farklı kaynaklara bakmak, güvenli olduğu belirtilen web sitelerini kullanmak, yanlış bilgi yaydığı düşündükleri hesapları engellemek ve alternatif medyayı izlemek olduğunu belirtmişlerdir. Dijital platformlardaki bilgi kirliliği sıkıntısından kurtulmanın yolu dijital bir okuryazar olabilmekten geçmektedir. Dijital okuryazar olan kişiler kendisi için doğru ve yararlı bilgiyi seçebilen, ulaştığı bilginin doğruluğunu sınavabilen kişilerdir. Bu kişiler bilgiye ulaşırken farklı yöntemlere başvurarak eleştirel bir bakış açısıyla doğru bilgiye ulaşmaya çalışırlar. Öğretmen adaylarının görüşmelerde belirttikleri bu yöntemlerden hareketle sahte içeriklere karşı doğru bilgiye ulaşmak için dikkatli davranmaya çalıştıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının bir kısmı ise pandemi sürecinde sahte içeriklere karşı doğru bilgiye ulaşmak için herhangi bir yöntemle başvurmadıklarını ve yok sayarak inanmamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çubukçu ve Bayzan (2013) internet risklerinin oluşmasındaki en büyük nedenin yanıltıcı ve doğru olmayan bilgilerin paylaşılması ve üretilmesi olarak belirtmiştir. Dolayısıyla dijital platformlarda bu durumun farkında olarak bilinçli hareket edebilmek önemlidir. Öğretmen adaylarının sahte içeriklere karşı herhangi bir yöntemle başvurmadıkları ve sadece inanmamayı tercih etmeleri dijital okuryazarlık alt boyutu açısından bir eksikliklerdir. Milli Eğitim Bakanlığı (2018) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında öğrencilere kazandırılması gereken becerilerden biri olarak dijital okuryazarlık becerisi yer almaktadır. Bu durum sosyal bilgiler dersinin içinde bulunduğumuz çağın gereksinimine uygun yurttaşları yetiştirmeye çalıştığını gösterir. Bundan dolayı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu okuryazarlık becerisine sahip olabilmesi önemlidir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğu, pandemi sürecindeki internet kullanımlarında herhangi bir güvenlik tehdidinin oluşmaması için önlem aldıklarını belirtmiş ve bu önlemlerin anti virüs programı kullanmak, güçlü bir şifre oluşturmak, emin olmadıkları programları indirmemek, ikili kimlik doğrulama faktörünü etkinleştirmek, hesap gizlemek ve bilgisayarın ön kamerasını kapatmak olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının belirtmiş oldukları görüşlerinden hareketle internet ortamındaki risklerin farkında olarak önlem almaya çalıştıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 2. ve 4. sınıfların bir kısmı pandemi sürecindeki internet kullanımlarında oluşabilecek güvenlik tehditlerine karşı herhangi bir önlem almadıklarını belirtmişlerdir. Pandemi sürecinde insanların kendilerini sosyal yaşamdan yalıtarak evlerinde kalmalarının sonucunda internet kullanımlarını artırdıkları gibi, artan internet kullanımlarıyla güvenlik riskleri de artış göstermiştir. Bu güvenlik riskleri: sanal dinlemeler, yanıltıcı e-postalar, kötü amaçlı yazılımlar vb. olmak üzere çok çeşitlidir. Küçüktüğü'nün (2020) pandemi sürecinde internet ve sosyal medya kullanımına yönelik yaptığı çalışmada interneti çok güvenli bulanların oranı %2 iken, güvenli bulmayanların oranının %50'den fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu güvenlik risklerinin farkında olunarak bilinçli bir şekilde hareket edilebilmesi dijital yurttaşlığın alt boyutlarından biri olan dijital güvenlik açısından önemlidir.

Araştırmanın bu sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. Teknolojinin gelişimine bağlı olarak bundan sonraki süreçte de uzaktan öğretimin eğitim-öğretim etkinlikleri içerisinde yer alacağı düşünüldüğünde öğretmenlerin ve öğrencilerin dijital öğrenme ortamlarına uyumlarının sağlanması, dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilebilmesi gereklidir. Buna yönelik olarak bu gruba, dijital yurttaşlık yeterliklerinin kazandırılması gerekmektedir.

2. Günlük yaşamda ekonomi, ulaşım vb. nedenlerden dolayı katılım sağlanamayan pek çok etkinliğin pandemi sürecinde çevrim içi platformlara taşınmasının üretkenlik açısından olumlu bir etkisi olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu etkinliklerin fırsat eşitliğinin sağlanarak yaygınlaşması ve buna yönelik dijital platformlarda çalışmaların yapılması sağlanmalıdır.

3. Eğitim sistemimiz teknoloji çağı olarak adlandırılan 21. Yüzyılın gerekliliklerini öğrencilere kazandırmayı sosyal bilgiler dersi doğrultusunda gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri, iyi birer dijital yurttaş yetiştirme görevini üstlenmektedir. Bu yüzden sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının bulunduğu üniversitelerde dijital yurttaşlığı destekleyici bir dersin oluşturularak öğretim programı içerisinde yer alması öğretmen adaylarının bu özelliklerini geliştirebilmesi açısından gereklidir.

4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme programlarında sunulan Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi gibi seçmeli derslerin içeriğinde dijital yurttaşlık konusu ayrıntılandırılabilir.

5. Yaşlı bireylerin internet kullanımlarında sınırlı konuma düşmemesi için gerekli eğitici etkinliklerin yapılması sağlanmalıdır.

References

- Abbas, A. A. (2020). *Digital citizenship behaviours. International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 13(4), 1492-1506. https://www.researchgate.net/publication/343639316_Digital_Citizenship_Behaviours
- Aldemir, C. ve Avşar, M. N. (2020). *Pandemi döneminde dijital vatandaşlık uygulamaları [Digital citizenship applications during the pandemic period, Covid-19 Özel Sayısı 2]. Avrasya Sosyal Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 148-169. <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/54658/738205>
- Babaarslan, D. (2021). *İnternet bağımlılığı ve Covid-19 pandemi süreci arasındaki ilişkinin incelenmesi [Examining the relationship between internet addiction and the Covid-19 pandemic process]* (Tez No: 693680). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Balay Tuncer, B. (2021). Dijital iletişim, dijital eşitsizlik ve yaşlanma: Kovid 19 süreci ile yaşanan dijital bölünme ve uçurumlar üzerine [Digital communication, digital inequality and aging: On the digital divide and gaps experienced by the Covid 19 process]. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (6), 1339-1369. doi: 10.47994/usbad.933056
- Baltacı, Ö., Akbulut, Ö. F. ve Zafer, R. (2020). Covid-19 pandemisinde problemli internet kullanımı: Bir nitel araştırma [Problematic internet use in the Covid-19 pandemic: A qualitative study]. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 126-140. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ahievransaglik/issue/64424/979283>
- Buchholz, B., DeHart, J., & Moorman, G. (2020). Digital citizenship during a global pandemic: Moving beyond digital literacy. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 64(1), 11-17. doi: <https://doi.org/10.1002/jaal.1076>
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri [The perception of digital citizenship in Turkey and methods to increase this perception with the conscious, safe and effective use of the internet]. *Orta Doğu ve Afrika Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5, 148-164. <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/73bDc.pdf>
- Digital in 2017: *Global Overview Report*. (2017, January). We Are Social. Retrieved from <https://wearesocial.com/sg/blog/2017/01/digital-in-2017-global-overview/>
- Digital 2021: *Global Overview Report*. (2021, January). We Are Social. Retrieved from <https://wearesocial.com/uk/blog/2021/01/digital-2021-uk>
- Farmer, L. (2010). 21. century standarts for information literacy. *Leadership*, 39(4), 20-22. <https://discovery.ebsco.com/c/kqcaaq/details/5xbrprk4f>

- Georgiadou, E. (1995). *Marshall McLuhan's 'Global Village' and The Internet*. [Master thesis, University of Kent]. https://www.researchgate.net/publication/274383916_Marshall_McLuhan%27s_%27global_village%27_and_the_Internet
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2017). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım BT araştırması [Household ICT use IT research]*. (Yayın No: Ağustos, 2017). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2017-24862](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2017-24862)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım BT araştırması [Household ICT use IT research]*. (Yayın No: Ağustos, 2021). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437)
- Johnston, B., & Webber, S. (2003). Information literacy in higher education: A review and case study. *Studies in Higher Education*, 28(3), 335-352. <https://doi.org/10.1080/03075070309295>
- Karaduman, H. ve Öztürk, C. (2014). Sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital yurttaşlık anlayışlarına yansımaları [Reflections of activities based on digital citizenship in social studies course on students' understanding of digital citizenship]. *Journal of Social Studies Education Research*, 5(1), 38-78. <https://jsser.org/index.php/jsser/article/view/156/151>
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods in the social sciences]. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80. https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ozgubulut/129744/Sosyal_Hizmet_E_Dergi_SOSYAL_BILIMLERDE.pdf
- Kurt, A., A. ve Odabaşı, F. (Ed.). (2021). *Pandemi döneminde sınanan dijital vatandaşlık [Digital citizenship tested during the pandemic]*. Anı Yayıncılık.
- Küçüktağı, M. S. (2020). Korona virüsü günlerinde internet ve sosyal medya kullanımı [Internet and social media usage during the corona virus days]. *The Journal of Academic Social Science*, 13(81), 573-593. <http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.45881>
- McLuhan, M. (1962). *Gutenberg galaxy: The making galaxy typographic man*. Canada: University of Toronto Press.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *2018 sosyal bilgiler öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>

- Mossberger, K. (2009). Toward digital citizenship: addressing inequality in the information age. In A. Chadwick and P. N. Howard (Ed.), *Routledge handbook of internet politics*. (pp. 173-185) Routledge.
- Ozan Leymun, Ş., Odabaşı, H. F. ve Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi [Importance of case study in educational settings]. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 369-385. <https://dergipark.org.tr/en/pub/enad/issue/32382/360180>
- Özbaşı, D. (2019). *Örnekleme belirleme* [Determination of sampling]. K. Yılmaz ve R. S. Arık (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* [Research methods in education] içinde (ss. 102-126). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özdemir, D. ve Arpacıoğlu, S. (2020). Sosyal medya kullanımı, sağlık algısı ve sağlık arama davranışının koronavirüs korkusu üzerine etkisi [The effect of social media use, health perception and health-seeking behavior on fear of coronavirus] *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(12), 364-381. <https://doi.org/10.18863/pgy.803145>
- Özer, Ü., Özer Albayrak, E. ve Kaygısız, N. (2017, Mayıs). *Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlığa ilişkin görüşleri* [Opinions of social studies teacher candidates on digital citizenship, Sözlü sunum]. ERPA International Congresses on Education. Budapest/Hungary.
- Prabhakar, A. (2022). Digital citizenship for 21st century children. *Bhavaveena*, 19(6),6476. https://www.researchgate.net/publication/361614925_Digital_Citizenship_For_21st_Century
- Ribble, M. (2015). *Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know*. International Society For Technology in Education.
- Sari, İ. (2019). *Sosyal bilgiler eğitiminde öğretmenlere uygulanan seminer ve öğrencilere yapılan etkinliklerin katkıları bakımından dijital yurttaşlık olgusu* [The phenomenon of digital citizenship in terms of the contribution of the seminars applied to teachers and activities to students in social studies education], (Tez No: 581835) [Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Servidio, R., Giuseppina Bartolo, M., Palermi, A. L. & Costabile, A. (2021). Fear of COVID-19, depression, anxiety, and their association with Internet addiction risk in a sample of Italian students. *Journal of Affective Disorders Reports*, 4:100097. <https://doi:10.1016/j.jadr.2021.100097>
- Scott, R. E. (2017). Part 1. If we frame it, they will respond: Undergraduate student responses to the framework for information literacy for higher education. *The*

Reference Librarian, 58(1), 1-18. doi: Retrieved from
<https://doi.org/10.1080/02763877.2016.1196470>

Tatlı, A. (2018). *Öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin bilgi okuryazarlığı ile internet ve bilgisayar kullanım özyeterlikleri bağlamında değerlendirilmesi* [Evaluation of teachers' digital citizenship levels in the context of information literacy and internet and computer use self-efficacy, Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi]. <http://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12452/3754>

Türnüklü, D. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir bir nitel araştırma tekniği: Görüşme [A qualitative research technique that can be used effectively in educational research: Interview]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24 (24), 543-559. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10372/126941>

Vizenor, K. V. (2013). *Binary lives: digital citizenship and disability participation in a user content created virtual world* [Doctoral dissertation, University of Buffalo]. <https://www.proquest.com/docview/1511453197?pqrorigsite=gscholar&fromopenview=true>

Ethical Declaration and Committee Approval

In this research, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

This research was approved by the decision numbered 12/40 taken at the meeting of Ankara University Ethics Committee dated 22/11/2021.

Bu araştırma Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'nun 22/11/2021 tarihli toplantısında alınan 12/40 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Proportion of Author's Contribution

All authors have participated equally in the work.